Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 115 (9489) | воскресенье май 19, 1974 чыл | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 бет.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНДЕ, ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНДЕ БОЛГАШ ВЦСПС-ТЕ

1974 чылдың апрель 20-де Бүгү-эвилелдиң коммунистиг субботниги болган, аңаа 138 миллион ажыг кижи киришкен. Совет кижилер ол хүн үлетпүрге, кедээ ажыл-агыйга, тудугга, транспортка болгаш улус ажыл-агыйының еске-даа адырларынга база хоорайлар, суурлар чаагайжыдылгазынга шудургу ажылдаан. Баштайгы түңнелдерни ёзугаар алырга, шупту 200 миллион ажыг рубльди ажылдап алгаш, беш чыл фондузунга шилчидип берген. Бүдүрген үлетпүр продукциязы 683 миллион рубль түңнүг болган.

Кайгамчык чаагай чаңчыл, хостуг күш-ажыл байырлалы болу берген Бүгү-эвилел субботниги совет улустуң бедик медерелдиниң болгаш патриотизминиң, ажылчы чоннарның Коммунистиг партияны долгандыр сырый каттыжыышкынының, СЭКП-ниң XXIV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлериг амыдыралга боттандырар, 1974 чылдың планын хуусаа бетинде долдур, ажыр күүседир шиитпирлиниң чайынналчак илерели болган.

СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели болгаш ВЦСПС ажылчыннарга, колхозчуларга, инженер-техниктиг ажылдакчыларга, албан-хаакчыларга, хөөчүн ажыл-ишчилерге, Совет Армия биле Флоттуң дайынчыларынга, өреникчилерге — коммунистиг субботникке киришкеннерниң шуптузунга чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенин илертейлээн.

Субботник эрттиргениниң түңнелинде алдынган акша-хөрөңгини иелерни болгаш биче чаштарны камгалаварын улам экижидер хемчеглер алырынга, улус ажыл-агыйынга бедик мергежилдиг ажылчыннар белеткеп бээрин көвүдедир сорулга-биле ортумак профессионал-техниктиг училищелер комплекстериниң тудуун калбартырынга бээр.

БҮГҮ СОҢГУКЧУЛАРГА, СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАЛАР ЭВИЛЕЛИНИҢ ХАМААТЫЛАРЫНГА

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң

КЫЙГЫРЫЫ

Эргим эштер!

1974 чылдың июнь 16-да ССР Эвилелиниң Дээди Совединге депутаттарның эзлчеглиг соңгулдазы болур. Бистиң ленинчи партиявыс соңгулдаларже, мурнундаазы ышкаш, партия кежигүнү эвестер-биле сырый, чаңгыс аай одуруг-биле кел чыдар. Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестернин блогу — партияның болгаш улустуң бузулбас чаңгыс эптиниң, совет ниитилелдиң быжыг каттышканының тодаргай илерели-дир.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге эрткен соңгулдалардан бээр дөрт чылдар аажок улуг ужур-дузалыг болуушкунар-биле долдунган. СЭКП-ниң XXIV съездизи бистиң коммунизмче шимчээшкинивистиң оруунга төөгүлүг үе-чада болган. Чурттуң бүгү ниитилел-политиктиг амыдыралы оон идеяларының болгаш шиитпирлериниң салдары-биле хөгжүп турар.

Мурнундагы соңгулдаларның соонда үеде кылдынган үүлдериңни түңнелин үндүрбүшаан, партияның ажылдан кылганы иштики политиканың угланышкыны, тоску беш чыл планы, съездиниң хүлээп алганы Тайбыңның программазы амыдыралда чедишкиниг боттанып турар деп бүрүн үндезиниг чугаалаан болур. Бистиң ниитилелиисте бар аажок улуг чогаадыкчы күштери партия хеделишкинче киргген. Совет кижилериң сорук киргген күш-ажылы коммунистиг тургузуушкунуң бүгү угланышкыннарынга чаа-чаа тиилелгелерни чедип алган.

Чурттуң бүдүрүкчү күштери, бистиң Төрээн чуртувустуң экономиктиг күчүзү чаигылыш чок өзүп орар, национал байлакшыл улгадып, эртем болгаш культура сайзырап, чоннуң чааган чоруу бедип турар.

Эрткен чылдарда **социалистиг индустрия** чаа, улам бедик деңнелче көдүрүлген. 1973 чылда үлетпүр продукциязының, хемчээли 1969 чылга деңнээргe, 1,6 катап улгаткан. Ол үеде үлетпүр продукциязының немелде өзүлдезиниң темпилери чылда ортумаа-биле 7,5 хуу болган. Бичаарга үлетпүр продукциязының бүгү немелде өзүлдезиниң бештиң дөртүнден хөй күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн оедиткениниң күсели-биле алдынган.

Күрүпениң 1600 ажыг улуг-улуг үлетпүр бүдүрүлгелери ажыглалда кирген. Делегейде ең улуг Красноярскиниг гидроэлектростанциязы болгаш Кривой Рогтуң чылыг-биле ажылдаар электростанциязы, Тольяттн хоорайда автомобиль заводу бүрүн күчүзү-биле ажыглалда кирген, Камада чүк автомобильдериниң кайгамчык улуг заводунуң тудуу калбаа-биле чоруп турар. Березникиниң үшкү калий комбинады, Череповецтиң химия заводу, Караганданың металлургия комбинадында кислород-конвертор цеги, «Азовсталь» заводта «3600» прокат станы продукциязын берип эгелээн. Барыын Сибирьде нефть болгаш газ талазы-биле улуг байлактыг черлер шиңгээттинген. Оон дөрт чыл иштинде 311 миллион тонна нефтини болгаш 64 миллиард кубометр газты тыпкан. Ол дээрге чуртка 1968 чылда тыпкан нефтиден, 1961 чылда тыпкан газтан хөй-дүр.

Улус ажыл-агыйынга улуг ужур-дузалыг чаа объектилерниң тудуу эгелээн. Оларның аразында Байкал-Амурның магистралы бар. Оон тудуушкуну Сибирьниң болгаш Ыраккы Чөөн чүктүң чаа-чаа делгем черлериниң бойдус байлактарын чонга бараан болдурар арганы бээр.

Чиик болгаш азыш-чем үлетпүрүнүң 800 хире бүдүрүлгелери ажыглалда кирген. Оларның аразында Бухараның, Тираспольдуң болгаш Донецкиниң хөвен-саазын комбинаттары, Могилевтуң торгу комбинады, элээн хөй шаажан-фаянс заводтары, идик, трикотаж болгаш чоннуң хереглелиниң өске-даа күүлдерин бүдүрер талазы-биле чаа күчүлер бар.

Эртем-техниктиг дешилгениң темпилери дүргеп, бүдүрүлгениң технологиязы, ону организастаары сайзырангайжып турар. Эрткен чылдарда амгы үениң машиналарының, дерилгелериниң, аппараттарының болгаш приборларының чаа хевирлериниң 16 муң хире үлегерлери тургустунган, үлетпүр продукциязының 13 муң ажыг чаа хевирлери шиңгээттинген, оларның сериялыг үндүрүлгези эгелээн. Үлетпүрүнүң бүгү улус ажылагыйынга техниктиг дешилгени хандырып турар — электроэнергетика, машина тудуушкуну, электроника, химия болгаш нефтехимия ышкаш адырлары бедик темпилер-биле хөгжүп турар.

Бистиң партиявыстың аграр политиказы кайгамчык түңнелдерни берип турар. Кедээ ажыл-агыйның хөгжүлдезинге улуг чедишкиннер чедип алдынган. СЭКП экономиканың ол амыдыралчы чугула адырынга күчүлүг материал-техниктиг суурну тургузарының комплекстиг программазын дес дараалаштыр шиитпирлеп турар. Кедээниң машиналар, чемишчидилгелер-биле хандырылгазы көскү эжижээн. Дөрт чыл дургузунда кедээ ажыл-агыйга 1 миллион 258 муң тракторларны, 738 муң чүк автомобильдерни, 208 миллион тонна минералдыг чемишчидилгелерни берген. Черлерни мелиорастаары калбак хемчээлдии-биле чоруттунуп турар. Кедээ ажыл-агыйны хөгжүдеринге күүрениңни болгаш колхозтарның капитал салыышкыны дөрт чыл (1970—1973 чылдар) дургузунда ажылдарның бүгү комплекизинге 91 миллиард рубль болган болгаш, эрткен дөрт чылдар-биле деңнээргe, барык 29 миллиард рубльге, азы 46 хууга улгаткан. Кедээ ажыл-агыйда күш-ажыл индустриалдыг күш-ажылдың бир янзызы кылдыр улам чаартынып, оон ажыктыг чайгылыш чок өзүп орар.

1970—1973 чылдарның дургузунда чер болгаш мал ажылының продукциязының чылда ортумак хемчээли ол чылдарның мурнунда эрткен дөрт чылдаазынга деңнээргe, 13 хуу улгаткан. Тараа культураларын бүдүрери 17 хуу, хөвен—23 хуу, эзт—15 хуу, сүт—5 хуу, чуурга—33 хуу көвүдээн.

Кедээниң ажыл-ишчилери эрткен чылын улуг тиилелгени чедип алган. Олар 222,5 миллион тонна ийкпе 13,6 миллиард пуд—Совет күрүпениң төөгүзүнде кажангызында-даа хөй тараа дүжүдүн ажаап алган. Хөвениң тергини чаагай дүжүдүн өстүрүп үндүрген. Колхоз, совхозтар малдың, куштуң баш санын көвүдеткен.

Ажыглалга шиңгээдип ап эгелээнинің чээрби чыл оюн бо чылын бүгү чуртка калбаа-биле демдеглээн кур болгаш курукка черлериң колхоз, совхозтары тараның иштин дүжүдүн бедиринге улуг үлүгүү киирип турар. Ажылагый саарылгазынга киргген кур черлер чээрби чыл дургузунда 31 миллиард пуд хире тарааны болгаш кедээ ажылагыйның өске-даа хөй-хөй продукциязын берген. Кур черлерни шиңгээдип алганы бистиң Төрээн чуртувустуң төөгүзүнге партияның болгаш улустуң өндүр улуг маадырлыг чоруу, ССРЭ-ниң улустарының чаңгыс эви болгаш найыралының үлегер-чижээ кылдыр мөңге демдеглеттирип киргген.

РСФСР-ниң кара хөрзүнүүр өвес зоназын улам сайзырадыр талазы-биле партияның болгаш чазактың төлевилээн программазы кедээ ажыл-агый бүдүрүлгезин көдүреринге чугула рольдуг болур. Ону боттандырары бистиң чуртувустуң төвүнде делгем девискээрни чаартыр, бүгү экономиканы өстүрериңге дузалаар.

Партия чедишкиннерни чогууру-биле үнелеп көргеш, оон-биле чергелештир шиитпирлеттинмээн айтырыларны тодаргай билип, бүгү ажылагый механизмни эргелеп башкарарын болгаш планнаарын сайзыраңгайжыдарынче, экижиде-ринче, кадрларның сагылга-чурумуң, харысалгазын белдиринче, үндүрген шиитпирлериңң күүселдезин контрольдаарын күштелдирериче угланган эргежок чугула бүгү хемчегларни ап турар. Чурттуң ол бүгү айтырыларын, оон экономиказын улам ыңай хөгжүдериниң боттуг аргаларын СЭКП ТК-ның декабрь (1973 чылда) Пленумунга бүгү талалыг, ханы чугаалажып көрген.

Чурттуң экономиктиг күчүзүн моон соңгаар-даа улам улгаттырарын, эртем-техниктиг дешилгеге үндезилээш бүдүрүлгениң болгаш капитал тудугнуң ажыктыын бедидерин, социалистиг индустрияның өзүлде темпилерин бедидерин хандырарын партия бодунуң сорулгазы кылдыр көрүп турар. Кедээ ажыл-агыйны хөгжүдеринге, чоннуң ажыл-чем продуктулары-биле, үлетпүрү — чиг-эт хереглелдери-биле улам четче хандырарына эргежок чугула бүгү күүлдерни партия моон соңгаар-даа кылыр.

1974 чылдың планын хуусаа бетинде күүседири, тоску беш чылды чедишкиниг доозары чоокку үениң ең чугула сорулгазы боон турар. Чурттуң ажылчы чоннары партияга, совет улуска СЭКП ТК-ның Кыйгырыын изин-биле деткээн. Эки шынарлыг, эвээш чарыгдалдарлыг, хөй продукцияны бээр лозуңуң адаа-биле планның даалгаларны хуусаа бетинде күүседири дээш социалистиг чарыш чер болганда калбарган. Бистиң бүгү ажылхеректе-ривиске чаагай салдарын ол база чедирип турар. Бо чылдың баштайгы дөрт айларының планы кол-кол көргүзүүлериң аайы-биле ажыр күүсеттинген. Үлетпүр бүдүрүүшкүнүнүң немелде өзүлдези эрткен чылдың чогуур үезинге деңнээргe 8,7 хуу болган. Пландан ажыр сайгарган продукция 2,8 миллиард рубль түңнүг. Төлевилеттинген планнар долдур болгаш ажыр күүсеттинген турар деп чүвеге быжыг бүзүрелди ол берип турар.

СЭКП Төп Комитеди силерге — эр, хөрээжен ажылчыннарга, эр, хөрээжен колхозчуларга, совет интеллигенцияга бөгүн, ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның бүдүүзүнде, кыйгырыг үндүрүп тур, эштер соңгукчулар. Бистиң партиявыстың политиказы — социалистиг индустрияны чайгылыш чок өстүрерин, кедээ ажыл-агый бүдүрүлгезин доктаамал көдүрерин, улус ажыл-агыйының бүгү адырларын хөгжүдерин хандырар политика ол. Коммунистериң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогунуң кандидаттары дээш бадылап тура, бистиң социалистиг Төрээн чуртувустуң экономиктиг күчүзүн улам быжыглаары дээш бадылаар силер!

Эрткен чылдар улустуң чаагай чоруун көдүрериңге чаа-чаа улуг чедишкиннерлиг болган. Боттуг орулгалар чоннуң кижи санынга онааштыр 20,5 хуу улгаткан. Ажылчын, албан-хаакчыларның айда алыр ортумак ажыл төлевири 1969 чылда 117 рубль турганынга удур 1973 чылда 135 рубль болган. Колхозчуларның ажыл төлевири 25 хуу улгаткан.

СЭКП-ниң XXIV съездизиниң Директиваларынга айыткан хемчегларни боттандырганының түңнелинде беш чылдың үгле эрткен үш чылдарының дургузунда 31 млн. кижиниң азы ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның үштүң бирээзинин-не ажыл төлевирин бедиткен.

Совет кижилериң чаагай амыдыралының өзүлдезиниң чугула дөзү болур ниитилелдин ажыглал фондулары чыл келген тудум көвүдеп турар. Чоннуң кижи бүрүзүнге онааштыр ол фондулардан төлелгелер болгаш чингелделер 1969 чылда 248 рубль турганындан 1973 чылда 310 рубль чедир өскен. Ажылчыннарның, албан-хаакчыларның болгаш колхозчуларның пенсиязының кудуку хемчээлин өстүрген, шериг албаныларның болгаш азырадыкчызын чидиргениңнің пенсия хандырылгазын эжижиткен. Дээди өөредилге черлериниң студентилериниң, техникумнарның болгаш техниктиг училищелериниң сургуулдарының стипендиязын бедиткен, хоорайда профессионал-техниктиг өөредилге черлериниң өөренникчилериниң чемненилгезинге көрдүнген чарыгдалдарны арбыдаткан. Ажылдап турар бүгү херээженнерге сааттанганда болгаш урут божаанда тыпсыр дузаламчыны оларның күш-ажыл стажын барымдаалавайн, долу ажыл төлевириниң хемчээли-биле доктааткан. 1971—1973 чылдарда ниитизиннбиле 23 млн. кижиниң орулгазын пенсияларны, стипендияларны, дузаламчыларны болгаш өске-даа төлелгелерни өстүргениниң күсели-биле бедиткен.

Эмнелге черлериниң, поликлиникаларның, божулга бажыңнарының болгаш өске-даа медицина албан черлериниң, школа назыны четпээннериниң, санаторийлериниң база дыштанылга бажыңнарының четкизи калбарган.

Чурталга тудуун калбартырынче партия доктаамал кичээнгейни салып турар. Туттукып турар квартираларның санының талазы-биле делегейниң кайы-даа чурту бистиң чуртувуска эннеппес. Эрткен соңгулдаларның соонда үеде 45 млн. кижи квартираларны алган ийкпе, азы чурталга байдалын экижиткен.

Чоннуң хереглел бараанларының бүдүрүлгези өзүп турар. Совет кижилер эки чемненир, кеттинер апаргын. Аъш-чем болгаш үлетпүр бараанларын чонга садары көвүдеп турар. Ниитиниң чемненилге черлериниң ажылы экижип, амыдырал хандырылгазының хавызы калбарып, хоорайлар болгаш суурлар чаагайжып турар. СЭКП-ниң чоннуң чаагай чоруун улам экижидериниче угландырган политиказының амыдыралга доктаамал болгаш чайгылыш чок боттанып турарын эрткен чылдар тодаргай көргүскен.

Совет кижилериниң материалдыг болгаш угаан-бодал амыдыралын улам долу хандырар, чурталга байдалын, социал-культура болгаш амыдырал хандырылгазын экижидер, чоннуң хереглел бараанларын бүдүрерин көвүдедир, шынарын экижидер дээш Коммунистиг партия моон соңгаар-даа хемчеглерни алыр. Чүгле бо чылын чоннуң кижи бүрүзүнге онааштыр боттуг орулга 5 хуу өзер. Чурттуң чөөн талакы районнарының бүдүрүлге адырларының ажылчыннарының, албан-хаакчыларының ортумак ажыл төлевириниң, шалыныың кудуку хемчээлин өстүрер болгаш ол хемчеглерни чурттуң өске районнарынга чоорту боттандырып эгелээр.

Партияның ажылдап кылганы социал хемчеглериниң калбак программазын боттандырар төлээде бүдүрүлгени хөгжүдеринге күш-ажылчы коллектив, ажыл-ишчи бүрүзүнүң салыышкынын арбыдадыры, ниитилелдиң байлаан көвүдериг негеттинер.

Эштер соңгукчулар! Совет Эвилелиниң хамаатылары! Чоннуң чаагай амыдыралын бедидери — «Бүгү чүвени кижиге, кижиниң чаагай чоруунга» деп лозуңну салгаш, ону амыдыралга боттандырып турар бистиң партиявыстың экономиктиг политиказының дээди сорулгазы болур. Коммунистериң болгаш партия кежигүннери эвестериниң блогу дээш бадылап тура, силер, чоннуң чаагай чоруун улам ыңай көдүрер, өг-бүле бүрүзүнүң, бүгү совет кижилериниң амыдыралын экижидер дээш бадылаар силер.

Совет ниитилелдиң угаан-бодал амыдыралы улам байлакшып, ханы угкажып бар чыдар. **Улус өөредилгезин, эртемни болгаш культураны, литератураны болгаш уран үүлдү** улам ыңай хөгжүдер талазы-биле партия болгаш Совет чазак эрткен үеде элээн хемчеглерни боттандырган. Сөөлгү дөрт чылларда 13 муң чаа школаны туткан. Ортумак болгаш дээди школаларның, профессионал-техниктиг өөредилгениң ажылын экижидер талазы-биле чаа хемчеглерни боттандырган. Амгы үеде бүгү ажылчыннарның үштүң ийи кезии, колхозчуларның чартык кезии хирезин дээди болгаш ортумак (долу болгаш долу эвес) эртемниг боон турар. Чедишкиниг өөренирингe, эки профессионал белеткелди болгаш идейлиг дадыгыышкынны чедип алырынга херектиг бүгү үүлдер совет аныяктарда бар.

Эртемниг билиишкиниң болгаш техниктиг дешилгениң ең-не перспективтиг угланыышкыннарынга фундаментталдыг болгаш дузалал эртемниңнің улуг чедишкиннерни чедип алганын эрткен чылдар көргүскен .Чер иштин, делегей далайының дүвүн база космос делгемнерин шинчилеп, ажыглаарының, энергияның чаа хевирлерин ажыглаар принципиалдыг чаа техниканы, бедик продуктулуг көдээ ажыл-агый культураларының сорттарын чогаадып турагузар талазы-биле улуг ажыдыышкынар кылдынган. Медицинага, биологияга болгаш бойдус база ниитилел эртемнерингe улуг чедишкиннер чедип алдынган. Эртем-шинчилел албан черлериниң четкизи доктаамал калбарып, эртемниң бүдүрүлгебиле харылзаазы быжыгып турар.

Культураның материалдыг базазы улам ыңай хөгжөөн. Библиотекаларның болгаш школаларның саны өскен. Солуннарның, журналдарның, номнарның тиражы көвүдээн. 1969 чылга деңнээргe солуннарның бир катап үнер тиражы 1973 чылда 18 млн. экземплярга, номнарның тиражы—192 млн. экземплярга көвүдээн. Чонда телевизорларның саны 1,6 катап өскен.

Сөөлгү чылдарда литература болгаш уран үүл талазынга эвээш эвес үүлдер кылдынган. Бистиң ниитилелдиң угаан-бодал амыдыралын чогаадыкчы ажылы-биле ойнадып турар чогаалчыларның, чурукчуларның, композиторларның, театр болгаш кино ажылдакчыларының ажыл-чорудулгазын партия, чон бединиие үнелеп турар.

Ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунуңу сорулгаларын чедишкиниг шиитпирлээри дээш совет эртемденнер, культура, уран үүл ажылдакчылары, оашкылар, эмчилер, культура-чыдыышкын черлериниң ажылдакчылары ажылчыннар-биле, колхозчулар, инженер-техниктиг ажылдакчылар-биле чаңгыс аай хүрээлеңниг демисежип, коммунистиг кижизидилгениң хеерээнге улуг үлүгү киирип турар.

Эштер соңгукчулар! Эртем, культураның, өөредилгениң болгаш кадык камгалалының, литература, уран үүлдүң ажылдакчылары! Коммунистиг партияның политиказы — совет ниитилелди угаан-бодалга бүгү талалыг чечектелдирериниче угланган политика ол. Коммунистериң болгаш партия кежигүнү эвестериң блогунуң кандидаттары дээш бадылап тура, улус өөредилгезин, кадык камгалалын улам ыңай хөгжүдери дээш, бистиң эртем, культуравыстың чаа-чаа чедишкиннери дээш бадылаар силер!

Сөөлгү соңгулдадан бээр бистиң эрткен дөрт чылывыс ниитилелдиң политиктиг бүгү организациязын улам ыңай сайзыраңгайжыдар, хөй национаалдыг совет күрүнени быжыглаар, социалистиг демократияны хөгжүдер талазы-биле улуг болгаш үүл-бүрү талалыг ажылды чоруткан деп демдеглеткен. Ажылчын аңгының коммунистиг кижизидилгеге ролю улам бедээн, ажылчыннар биле тараачыларның эвилели быжыккан. Бистиң ниитилевистиң аңгыларының болгаш социал бөлүктериниң чоокшулажыры үргүлчүлеп турар. ССРЭ-ниң улустарының акы-дуңма найыралы улам быжыг, совет патриотизмиң, социалистиг интернационализмни үнелээр чаагай сеткил — улам күштүг апарган, ханылай берген.

Бистиң улузувустуң интернационалчы сырый каттыжыышкынының чаагай илерели Совет Социалистиг Республикалар Эвилелинин тургустунганының 50 чыл оюнун байырлалы болган. Бистиң чуртувустуң бүгү нацияларының болгаш улустарының акы-дуңма ёзузун, найыралын быжыглаарынга оларның шылгараңгай ачы-хавыяалыг болганының хүлээп көрдүнгени, ССР Эвилелиниң күчүзүн быжыглаарынга, коммунизм тургузуушкунунуң хеерээнге оларның киирген улуг үлүүнүң үнелеткени эвилелдешкен, автономнуг республикаларны, автономнуг областарны, национал округтарны Улустарның найыралы орден-биле шаңнаалы болган. Советтер чуртунуң чүс ажыг нациязының ажылчы чоннары ниити сорулгаларлыы-биле каңнаттынган. Коммунистиг партияны долгандыр сырый каттышкан, чаңгыс аай өг-бүле боон, соңгулдаларны уткуп турар.

Партияның программазын, СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин боттандырып турда, социалистиг демократия улам ыңай хөгжөөн. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сески чыыжы социал-экономика хөгжүлдезиниң болгаш делегей харылзааларының амыдыралга чугула айтырыларын чедишкиниг шиитпирлеп, бодунуң бедик хүлээлгезин төлептиг күүседип келген. Ажылчы чоннар депутаттарының Советтериниң ролю оранчок улгаткан, Депутаттарның эрге-хүлээлгелериниң дугайында Хоойлуну хүлээп алганы аңаа хөй талалыг дуза чедирген, Советтерниң соңгукчулар-биле харылзаазы улам быжыккан. Профессионал эвилелдериниң, комсомолдуң болгаш хөй-ниитиниң өске-даа организацияларының идепкейи улгадып турар. Күрүнени эргелеп-башкарарынга ажылчы чоннарның калбак массаларын улам киириштирип турар.

Социалистиг хоойлу-дүрүм болгаш эрге дүрүм быжыгып турар.

Коммунистиг партия Совет ниитилелди улам ыңай социал-политиктиг сырый каттыштырарынга, социалистиг нацияларны чечектелдирериңге, чоорту чоокшулаштырарынга эргежок чугула үүлдерни кылыр, марксизм-ленинин идеологияга, совет патриотизмге, пролетаржы интернационализмге, национализм, шовинизмниң өлеелдериңге эптеш чок кылдыр ажылчы чоннарны моон соңгаар-даа кижизидер. СЭКП социалистиг улусчу эрге-чагырганы бүгү талалыг хөгжүдеринче угланган шугумну шудургу уламчылаар, социалистиг хоойлудүрүмну, күрүненің сагылга-чурумун быжыглаар, ажыл чызыр чоруктуң болгаш бюрократизмниң өлеелдериңге удур демисел чорудар, эргелеп аппарадының ажылын экижидер.

Эштер соңгукчулар! Совет Эвилелиниң хамаатылары! Коммунистиг партияның политиказы — ажылчын аңгы биле колхозчу тараачыннарның эвилелин улам быжыглаарының, аңгыларны болгаш социал бөлүктерни чоокшулаштырарының, улустарның найыралын, акы-дуңма ёзузун быжыглаарының политиказы ол, социалистиг демократияны улам ыңай сайзыраңгайжыдарынче угланган политика ол. Коммунистериң болгаш партия кежигүнү эвестериң блогунуң кандидаттары дээш бадылап, партияның социал, национал политиказының чаа-чаа чедишкиннери дээш, улустуң социалистиг ниити күрүнезин улам ыңай быжыглаары, оон демократтыг үндезиннерин хөгжүдери дээш бадылаар силер.

Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң ленинчи даштыкы политиказы эрткен чылдарда улуг-улуг чедишкиннерлиг болган. Социалистиг чурттарның туруштары болгаш делегей социализминиң туруштары быжыккан. СЭКП-ниң XXIV съездизиниң төлевилээн даштыкы политиктиг угланышкынының Тайбың программазының амыдыралчы күштүүн, дээштинн болуушкуннар бүзүрелдиг көргүзүп турар деп, бөгүн сеткил ханыышкыныг чугаалап болур.

(Уланчызы 3-кү арында).

КҮШ-АЖЫЛ БАЙЫРЛАЛЫ

Бүгү улустуң күш-ажыл байырлалы— апрель 20-де болган коммунистиг субботник — политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг кедүрлүүшкүнүг эрткен. Боттарының ажылдаар черлериңге — заводтарга, тудугларга, ховуларга, фермаларга, транспорттуң, харылзааның бүдүрүлге черлериңге эрткен чылдаазындан дөрт миллион ажыг — барык 138 миллион кижи кызымак ажылдаан, хоорайларның, улуг, биче суурларның чаагайжыдылгазынга ажылдааш, Ленинниң чагыларынга чайгылыш чок шынчызын, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязын долгандыр сырый каттышканын, СЭКП-ниң XXIV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин, тоску беш чылдың онаалдаларын амыдыралга боттандырар шиитпирлиниң көргүскен.

В. И. Ленин коммунистиг субботниктериниң ужур-дузазын бедии-биле үнелээш, оларны «ёзулуг коммунизмниң дириг өзүмнери», «кайгамчыктыг чугула эгелээшкин» деп тайылбырлаан. Субботниктерни В. И. Ленин күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн хөгжүдериңге, күш-ажылдың чаа сагылга-чурумунче шилчириңге, ажылагыйның болгаш амыдыралдың социалистиг чурумун чогаадып тургузарынга ажылчыннарның медерелдиг, эки турачы эгелээшкини деп үнелээн.

Амгы «кызыл субботникти» Москваның мурнакчы бүдүрүлге черлериниң коллективтери эгелээн. Олар В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 104 чыл болган оюнга турасказаткан субботникке киржиринче, ол хүн ең хөй продукция бүдүрүп үндүрерин чедип алырынче, ажылдан алдынган бүгү акша-хөрөңгини тоску беш чылдың фондузунга шилчидип бээриниче чурттуң бүгү ажылчы чоннарын кыйгырган. Оларның кыйгырының бүгү ажылдыма республикаларның ажылчы чоннары деткээн. Чижээ, РСФСР-те 74 миллион ажыг кижи, Украинага барык 29 миллион, Белоруссияга —5 миллион, Узбекистанга — барык 6 миллион, Казахстанга— 7 миллион хире кижи коммунистиг субботникке киришкен.

Субботниктерге киришкеннериң хөй нуруузу база-ла эрткен чылдаазы дег, боттарының ажылдаар черлериңе ажылдаан. Ол хүн үлетпүрге 30,4 миллион, тудугга—8,4 миллион, транспортка — 7,1 миллион, кедээ ажыл-агыйга— 23,7 миллион кижи ажылдаан. Бүгү-эвилелдиң коммунистиг субботниги чер болганга бедик организастыг эрткен. Беш чылдың тодарадыкчы чылы, 1974 чылдың улус ажыл-агый планын хуусаа бетинде күүседиринге боттуг үлүгү киирген. 1974 чылдың апрель 20-де чедип алдынган түңнелдер оон мурнундагы субботниктериң көргүзүглериниң ажыг. Бүдүрүшкүнү чапсарлаашкынныг бүдүрүлге черлерде безин 683 миллион рубльдиң үлетпүр продукциязын бүдүрген! Эрткен чылын субботникте бүдүрүп үндүрген продукциядан ол 41 миллион рубль ажыг түңнүг болган.

Апрель 20-де каскан хөмүрдаш 1,4 миллион тонна, бүдүргеи автомобильдер 3,9 муң, оон иштинде чиик автомобильдер 2,1 муң, тракторлар 1,1 муң, демир чонар станоктар 378, автомобиль дугуйлары 45,8 муң, эптеглиг демир-бетон конструкциялар болгаш кезектер 200 муң ажыг куб метр болган. Улустуң хөй саннын хереглел барааннарын, оларбиле катай тос миллион ажыг метр пөстү, үш миллион кезек иштики болгаш даштыкы хеп трйкотажын, бүдүн чартык миллион эжеш хөм идикти, 16 муң тонна эштти (күрүне курлавырларының чиг-эдинден), 14 миллион лаада консервазын, 13,5 миллион чем соодукчузун, 16 муң телевизорну, 8,5 миллион рубльдин мебелин болгаш өске-даа хөй-хөй продукция аймаан бүдүрүп ажылдаан.

Субботник хүнүнге онааштыр санаттынган акша-хөрөңгини ССРЭ-ниң Күрбанкызында тускай үлүг санныг беш чыл фондузунга «кызыл субботник» кижикчилериниң чаңгыс эп-сеткилдиг шиитпирин ёзугаар болгаш СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң шиитпириңге дүүштүр нелер, биче чаштар камгалаарын улам экижидер хемчеглер алырынга, улус ажыл-агыйынга мергежилдиг ажылчыннар белеткеп бээрин көвүдедир сорулганы барымдаалаш, ортумак профессионал-техниктиг училищелер комплекстериниң тудуун калбартырынга ажыглаар кылдыр чорудуп берген.

Бүгү-эвилелдиң коммунистиг субботниги ниитилелдиң коммунистиг тургузуушкунуңу идеяларынга бистиң улузувустуң шынчызын болгаш СЭКП-ниң XXIV съездизиниң салган сорулгаларын чедишкиниг боттандырар шиитпирлиниң база катап херечилел турар.

(СЭТА).

Совет Тываның 30 чылынга

ХООЧУН МАЛЧЫН

Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны Дакпай Лопсанович Ондар — «Сүт-Хөл» совхозтуң Ишкин салбырында мурнакчы малчыннарның бирээзи. Оон ажыл-ижинде онзагай үүл— чурттуң иштинде байдалдарын эки билип, аңаа кандыг малды канчаар өстүрерин таарыштыр тургузуп турарында.

Эрткен чылын Ишкиннериң малчыннары берге байдалга таварышкан: ол черге хар кедергей кылын болганы-биле соок кыш үезинде хөй-хөй аалдарны көжүрер ужурга таварышкан. А Ондар Дакпай ол хиреде-ле кыштаглаашкынны багай эвес түңнелдерлиг эрттирип, хүр ашкан: чүс өшкүте онааштыр 90 анайны өстүрүп шыдаан. Сөөлгү он чыл дургузунда өшкү кадарып келгеш, бедик мергежилин ынчаарда база катап бадыткаан.

Тоску беш чылдың тодарадыкчы чылында хоочун малчын оон-даа артык чедишкиннерлиг болган. Кадарып турар 280 өшкүзүнден 295 анай алган, бир өшкүден 757 грамм дүк кыргааш, күрүнеге 231 кг чугула чиг-эгти белеткеп берген.

— Совет эрге-чагырга чылдарында алдар-хүндүге чедип, чонумга мактадып чор мен—деп, ол чугаалап орар.— Бистерге өөрүшкүлүг юбилейлиг чылга төлептиг белекти бараалгадыр сорулгалыг мен. Бо чыл меңээ ийи дакпыр өөрүнчүг: удавас 60 харлаар мен. Бистиң программазының амыдыралчы күштүүн, дээштинн болуушкуннар бүзүрелдиг көргүзүп турар деп, бөгүн сеткил ханыышкыныг чугаалап болур.

ЧУРУКТА: Дакпай Лопсанович Ондар.

С. ФЕОКТИСТОВТУН фотозу.

Партийжи информация

Соңгулдага уткуштур

Чоон-Хемчик районнуң «Сүт-Хөл» совхозунуң партия комитеди ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулда кампаниязыбыле холбаштыр чон ортузунга партийжи-политиктиг болгаш культура-массалыг ажылдарны калбарткан.

Соңгулдага белеткелдер-биле холбашкан айтырыгларны партия комитединиң бюрозунга удаа-дараа чугаалажып, агитпунктуларның, культура албан черлериниң ажылын хүн бүрүде башкарып турар. Бо хүннерде совхозтуң девискээринде бежен ажыг агитаторлар, беш агитпункт ажылдап, соңгукчулар ортузунга тайылбыр массалыг ажылдарны чорудуп, көскү агитацияны көрүштүг кылдыр дерип кылган.

Кызылдың № 409 соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединин Эвилелдиң Совединге депутаттың кандидады, СЭКП Тыва обкомунуң бирги секретары Г. Ч. Ширшинин, Сүт-Хөлдүң № 652 соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге депутаттың кандидады, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы М. К. Мендумени дээш агитацияны амгы үеде бүгү талалыг калбартып эгелээн.

Салбырларда, фермалар төптеринде, хову турлагаарында болгаш хойжу бригадаларда соңгукчуларның соңгулда мурнунуң хуралдары өткилээн. Оларга совет соңгулда системазының дугайында илеткелдер болгаш беседалар болгулаан. Бүгү-ле танылыга ажылдарын ажыд-агый, культура тургузуушкунунуң практиктиг сорулгалары-биле холбаштырып, чонуң күш-ажылчы болгаш политиктиг көдүрүүшкүнүн быжыглап, социалистиг чарышты организастап турар.

Пропагандисчи бөлүктер

СЭКП-ниң Эрзин райкому районнуң ажыл-агыйларынче пропагандисчи бөлүктерни аътқарып үндүрген. Оларның составында партия райкомунуң, райкүүскомнуң болгаш районнуң өске-даа албан организация черлериниң харыысалгалыг ажылдакчылары, докторлар бар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдага, Совет Тываның 30 чыл болур оюнга уткуштур калбак тайылбыр ажылдарын ол бөлүктер ажылчы чоннар ортузунга чорудар. Чер-черде партия организацияларында политинформаторларның, агитаторларның семинар чөвүлел хуралдарын олар организастап өрттиргилээр.

Районнуң колхозтарында соңгулдага белеткел ажылдарының, көдээниң ажыл-ишчилериниң ортузунда социалистиг чарыштың чоруп турарының байдалын пропагандисчи бөлүктер өөренип көөр болгаш ол талазы-биле чер-черде партия организацияларының ажылынга практиктиг дузаны көргүзерлер.

Чарышты түннеп турар

Часкы хову ажыладарын дүрген темпилиг, бедик шынарлыг чорудар дээш социалистиг чарыш Тес-Хем районнуң трактор-хову бригадаларының аразында калбарган. Ол чарыштың он хонук санында түңнелии партия райкому болгаш райкүүском үндүрүп турар.

Баштайгы ийи он хонуктарда «Чодураа» колхозтуң Сайында трактор-хову бригадазы (бригадири В. Аралдин) тиилекчи болуп, СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун өртектиг шаңнал-биле кады алган. Чарышты ынчаар организастааны часкы хову ажылдарының темпизин база шынарын бедиткен. Районда эрте чажар тараа культураларының тарылгазы доозулган.

«Чодураа» колхозтуң баштаар чери болгаш партия организациязы тараажыларның, механизаторларның ажылдаарынга болгаш чурттаарынга таарымчалыг байдалды тургускан, социалистиг чарышты эки организастаан. Ында чүгле механизаторлар эвес, а суггатчылар үлегерлиг ажылдан турарлар.

Партком малчыннарга

Улуг-Хемде «Ак-Туруг» совхозтуң партия комитеди малчыннар ортузунга организастыг болгаш кижизидилгелиг ажылды калбартыр дугайында доктаамал сагыш салып турар. Аңаа хамаарышкан айтырыгларны парткомнуң хуралынга үргүлчү чугаалажып келген.

Чоокта чаа партком Совет Тываның 30 чыл болур оюнга төлептиг ужуражыр талазы-биле сорулгаларны чугаалажып, ылаңгыя чайгы үеде малды семиртип одарадырының практиктиг айтырыгларын, малчыннар ортузунга агитас-массалыг болгаш культура-массалыг ажылдарны чорударын планнап көрген.

Малчыннар ортузунда социалистиг чарышты калбарткан. Бирги кварталдың түңнели-биле алырга Ак-Туруг салбырда коммунист В. Мактарның удуртканы бирги хойжу бригада чарыштың мурнуку одуруунда чоруп турар. Ында коммунист Монгуш Сагаан үс хойга онааштыр 100 хураганны ап, хойжулар аразында шилчип чоруур вымпел-биле шаннаткан.

Бо хүннерде ук совхозта малды чайлагладырының планхуваалдазы кылдынган. Чайгы үеде малчыннарга кино, концерт көргүзүүлерни, лекция номнулгаларын, политинформацияларны, беседаларны кылып берип турарын партком баш удур планнап алган.

АЖЫЛДЫҢ ДАЙЫНЧЫ ПРОГРАММАЗЫ

Кызыл хоорайның партия-ажыл-агый активиниң хуралындан

Кызыл хоорайның коммунистери, бүгү ажылчы чону болгаш хоорай Совединин ажыл-агыйларының ишчилери СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтин Алма-Атага болган байырлыг хуралга чугаазында айыттынган үүлдерни изии-биле деткивишаан, ону ажыл-иштиң дайынчы программазы кылдыр хүлээп ап турар.

Май 16-да болуп өткен хоорайның партия-ажыл-агый активинин хуралынга областың партия-ажыл-агый активиниң хуралының түңнелдериниң болгаш хоорайның партия организациязының сорулгаларының дугайында илеткелди хооркүүскомнуң даргазы, СЭКП хоорай комитединин бюро кежигүнү эш С. С. Сат кылган.

Хоорай Совединин көдээ ажыл-агый коллективтери черни мелиорастаарын, механизацияны база химизацияны ажыглап турган, көдээ ажыл-агыйны улам хөгжүдер талазы-биле элээн хемчегларни боттандырган. «Тере-Хөл» колхоз черни мелиорастаарынче кирген. «Көк-Тей» биле «Сукпак» совхозтар 23,6 мүн гектар черни дилиндектей аңдарып ажыглаарының системазын чедиишкинниг шиңгээдип алгаш, черниң хатка үрелир чоруун болдурбазынга магадылады турускан.

Агротехниканы шынгыы сагып турарының ачызы-биле хоорай Совединин совхозтары тараа культураларының багай эвес дүжүдүн ап турар. Тараа культураларының дүжүдү гектар черден 10 центнерден куду болбайн келген.

Хоорай Совединин ажыл-агыйлары бо чылдың часкы тарылгазынче организастыг кирген. Тараа культураларының чажылдазын доосканы, «Сукпак» биле «Көк-Тей» совхозтар механизаторларның ийи эзлчег-биле ажылдаарын организастаан. Совхозтар тараа шөлүнде 10,6 мүн тонна өдекти, 420 тонна минералдыг чемишчидилгелерни төккен. Тарылганы колдуунда куруктурган болгаш күзүн аңдарган черлерге чоруткан. Ол бүгү үүлдер бедик дүжүттү алырының магадылалы болур.

Совхозтар бо чылын чаа дүжүттүн тараазындан 3500 тонналан эвээш эвести күрүнеге саларын шиитпирлээн. Часкы хову ажыладарының үзинде «Көк-Тей» совхозтуң механизаторлары Иван Штемберг, Василий Сурыкин, «Сукпак» совхозта Николай Трубеко болгаш өскелер-даа онза шылгарангай ажылдаанар.

Хоорай Совединин ажыл-агыйлары бо хүннерде 7773 гектар шөлге тараа культураларын, 780 га черге чангыс чылдыг сигеннерни чашкан.

Ындыг болза-даа чер ажылын хөгжүдүп турарында улуг четпестер бар дээрзин илеткелчи демдеглээн. Чер ажылының культуразы бедик эвес, ынчангаш алдынып турар дүжүт эвээш. Агротехниктиг чурумну хажылып турар чоруктар бар. Суггаттыг черлер барык кагдынган, ылангыя «Кара-Хаак» совхоз суггарылгаже шоолуг кичээнгей салбайн турар. Ол ажыл-агый ногаа өстүрер угланыышкынныг хиреде, суггарылганы четпес ажыглап турар. Шөлдерге органиктиг болгаш минералдыг чемишчидилгелерни төп турары ам-даа эвээш.

Ажыл-агыйлар техниканы бедик бүдүрүкчүлүг ажыглавайн турар. Совхозтар тракторларга ажылдап кылыр норманың үүгле 70 хуузун күүседип турар, «Тере-Хөл» колхозта ол көргүзүг оон-даа куду. Тракторларның үүгле 8—10 хуузу ийи эзлчег-биле ажылдап турар. Трактор ажылының бүдүрүкчүлүү сөөлгү чылдарда улгаткан болза-даа, РСФСР-ниң деннелинден 25—30 хуу куду. Механизаторларның бүгү ниити өөредилгезинче чогуур кичээнгей амга чедир-ле салдынмайн турар.

Суггарылга системазын тудары оожум чоруп турар. «Кара-Хаак» совхоз 100 га шөлдүг суггарылга системазын 1973 чылда хүлээп алза-даа, ук шөлүн хөрзүнү үрелген. «Көк-Тей» совхозта тудуп турар суггарылга системазы доозулбайн туруп берген.

Хоорай Совединин ажыл-агыйларында мал ажылы база көскү черни ээлеп турар. Тоску беш чылдың баштайгы үш чылында сүт бүдүрери 21,1 хуу, эт—6,2 хуу, үк—17,5 хуу, дагаа чуургазы—47,1 хуу өскен. Мал ажылының продуктуларын бүдүрер болгаш ону күрүнеге садар хүлээлгени ажыл-агыйлар бо чылдың бирги кварталында күүседип шыдаан. Тодаргайлаарга, совхозтар болгаш «Тере-Хөл» колхоз бирги кварталда 413,6 тонна эттти, 243,2 тонна сүттү саткан.

Көдээ ажыл-агый коллективтериниң чедиишкиннери болза, партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылды чон ортузунга күштелдирип чорутканының түңнели болур дээрзин илеткелчи онзалап демдеглээн.

Ажыл-агыйларның мал ажылын чорудуп турарында четпестер ам-даа хөй. Ол четпестернин колдуу ниитинин малының баш санын өстүрериниң планын ажыл-агыйлар чылдын-на күүсеттирбейн турары болур. Бо хүн туруп турар байдал-биле алгаш көөрге, ниитинин малының баш санын өстүрериниң планын ажыл-агыйлар 95,1 хуу күүсеткен, оон иштинде «Кара-Хаак» совхоз — 79,4 хуу, «Көк-Тей» — 85,5 хуу күүсеткен.

Ажыл-агыйларда малдың өлүп хораар чоруу хөй. Бо талазы-биле «Кара-Хаак» совхозта байдал дүвүренчиг. Бо чылдың дөрт айларында ол совхозтуң 25 баш улуг инээ өлген. Ол болза өткен чылдыңнан 2 катап хөй. Ол-ла ажыл-агыйның 433 баш шээр малы база өлген. Малдың өлүп хораар чоруу «Тере-Хөл» колхозта болгаш «Көк-Тей» совхозта база бар.

Оон-биле калы төрүүр үүс башка онааштыр чаш малдың эвээш алдынып турары малдың баш санын өстүрериниң шаптык бооп турар дээрзи база демдеглеттинген.

Хоорай Совединин малчыннарының мурнунда улуг сорулгалар туруп турар. Ажыл-агыйлар бо чылын күрүнеге 2450 тонна эттти, 1000 тонна сүттү, 64 тонна дүктү садар. Ону күүсеериг улуг күжениишкинни, организакчы ажылды негээр.

Хуралга санал берген эштер СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтин күр болгаш күрүккан черлерни массалыг шиңгээдип эгелээнинин 20 чыл болганынга турасказаткан Алма-Атага болган байырлыг хуралга чугаазында кирген сорулгаларны күүсеериг бирги чергенин сорулгазы болур дээрзинге доктааганнар.

«Тере-Хөл» колхозта партком секретары С. Чигжит бодунун ажыл-агыйынын бүгү болдунар аргаларын санап чугаалааш, мал ажылының продуктуларын бүдүрериниң болгаш саларының планы күүсеттинген турар дээрзин бүзүреткен. «Көк-Тей» совхозтуң куш ажаакчызы В. Оканькина саналынга 13 миллион дагаа чуургазы салар хүлээлге ашкан турар дээрзин чугаалаан. Сукпак көдээ Совединин даргазы Б. Ондар, «Кара-Хаак» совхозтуң директору эш Чертов, № 62 мехколоннаның начальниги эш Блинов, «Сельхозтехниканың» районнар аразының каттыжыышкынының эргелекчизи эш Мышанский, мелиорация болгаш суг ажыл-агыйының министринин оралакчызы эш Ваняшкин олар база актив хуралынга санал бергеннер.

СЭКП обкомунуң ийиги секретары эш В. Н. Филиппов хуралга олурушкан болгаш санал берген. СЭКП хооркомунуң бирги секретары эш В. Б. Добромыслов хуралды хаар мурнунда түңнел чугаазын кылып, санал берген.

С. ТАМБА.

«Шынның» тускай корр.

Эвилелдешкен республикаларда

ЛИТВА:

АЖЫЛДЫ ХОЛ-БИЛЕ КЫЛЫРЫН СОЛААН

Бажыңга өл-шык сиңмезин дээш кылыр ажылдарны бүрүү-биле механизастаар арганы тускай дерип кылган автомашиналар — гудронаторлар Вильнюстуң № 1 тудуг трезинин тудугжуларынга берген. Оларның дузазы-биле эптеп турар конструкцияларның кырынга суук битумну чааптар, ынчан ынаар суг сиңмес апаар. Тресте автогудронаторларның участогун тургускан, ол бүгү тудугларны хандырып турар. Ол чаа үүл куш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн барык-ла ийи катап бедидер, кылган ажылдарның шынарын дыка экижидер арганы берген.

Беш чылдың тодарадыкчы чылында техниктиг депшилге планынга тудугжулар моон мурнунда хол-биле кылып турган ажылдарның шуптузун комплекстиг механизастаарын төлевилээн. Бетон шалалар дескилээр таарымчалыг машина кылдынган, шывыглар тускайлап аңылаары механизастаттынган.

Чаа техниканы ажыглаанының ачызында трестиң коллективи бирээзи-ле 60 квартиралыг үш чурттала бажының хуусаазындан бир квартал бурунгаар ажыглалга киирер аргалыг болган.

ВИЛЬНЮС.

ГРУЗИЯ:

АЛДЫН ЫШКАШ ҮНЕЛИГ

Жасминниң чечектерин болбаазырадып кылырының сайзырааңгай технологиязын Сухумиде эфир үстүг культураларның дуржулга станциязының ажылдакчылары шинчилеп кылган. Тускайлап тургускан совхоз-заводтар бир тонна чечектерден ам ийи килограмм жасмин үзүп бүдүрүп үндүрүп турар апарган.

Чаа технологияның экономиктиг ажыктыы аажок улуг. Оон ындыг болуру черле билдингир: ол чаагай чыттыг продукцияны алдын ышкаш үнелээр болгай — ол продукцияның бир килограммының өртээ 2.600 рубль.

ТБИЛИСИ.

(СЭТА-ның корр.).

СОВХОЗТА ЫЯШ БЕЛЕТКЕЛИ

Тоску беш чыл планының тодарадыкчы дөртү чылында «Төргалыг» совхоз дыка хөй тудуг ажылдарын кылырын планнаан. Ынчангаш чурттала бажыннарын, мал кажааларын тударынга эвээш эвес тудуг материалдары негеттинип турар. Совхозтуң ажылчыннары бирги кварталда 3500 кубометр тудуг ыяжын белеткээри-биле Чоза-Бажы Сарыг-Хөлге ажылдап кыштаан. Олар хереглеттинер ыяшты кезип, ажык орукче сөөртүп үндүргеш, чыый салгылап каан.

Ыяш белеткекчилери үш звено бооп алгаш ажылдап турган. Оларның аразынга чарышты салган. Куулар Анай-оолдун удурткан звенозу чарышка тиилекчи болган.

Тудугжулар ам бажыннар болгаш мал кажаалары тударынче киришкен.

Т. ДАМБАЖЫК.

Өвүр район.

ШЫНАР БОЛГАШ КУРЛАВЫР

Бай-Тайга районнуң ажылышчилери, ылангыя малчыннары тоску беш чылдың тодарадыкчы дөртү чылында мал ажылының продуктуларын бүдүрер болгаш ону күрүнеге садар талазы-биле эрестиг ажылдап турар. Районнуң ажыл-агыйлары бирги кварталда эзт саларының планын 128,4 хуу, сүттү — 2,3 катап ажыр күүсеткен, азы 284 центнер эзтти, 521 центнер сүттү планда көрдүнгенинден ажыр саткан. Онзалап демдеглээр үүл болза, районнуң колхозтары болгаш совхозтары мал ажылының продуктуларын күрүнеге садарының планын шуптузу күүседип шыдааны болур.

Ажыл-агыйларның киирип алыр орулгазының 85—90 хуузу мал ажылының продуктуларын сайгарганыдан алдынып турар. Ынчангаш колхозтар болгаш совхозтар мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедиринче база оон шынарын бедидеринче улуг кичээнгейни салып турар.

Мал ажылының продуктуларын бүдүрер болгаш садар талазы-биле «Тээли» совхоз (директору эш Кара-Донгак) өске ажыл-агыйлардан артык ажылдаан. Ол совхозтуң күрүнеге саткан малдарының күжү ортумактан өрү болган. Моон алгаш көөрге, ажыл-агый садар малдарның семиртилгезин эки организастаандыр. «Тээли» совхозтуң Ээр-Хавак сүт-бараан фермазы сүттү бүдүрериниң болгаш садарының талазы-биле районда кол черни ээлеп турар. Ук ферма саткан сүдүнүн бедик шынарлыы дээш немелде телевирни чедип ап турар. Фермаың ажылдакчылары, ылаңгыя саанчылар, арыгшеверни эки сагып турар. Сүттүң үскүрү бедик болгаш оон бараанныы 91 хуу четкен.

Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин болгаш ону садарын көвүдедиринин бир чугула курлавыры болза, малдың баш санын өстүрери болур. Ынчангаш малчыннар ол айтырыгже улуг кичээнгейни салып турар. Бо чылдың бирги кварталында 35799 хой болгаш ошкуден 35985 хураганны, анайны алган. Моон алгаш көөрге, районнуң малчыннары «Тывага хой ажылын улам ынай хөгжүдер хемчегларнын дугайында» СЭКП Тыва обкомунун X пленумунуң доктаалын херек кырында күүседип турар-дыр.

Мал ажылының продуктуларын бүдүрери, ону күрүнеге садары районда багай эвес чоруп турза-даа, четпестер база бар. Өткен чылын районнуң ажыл-агыйлары күрүнеге садар малдың семиртилгезин багай организастаанының хараазы-биле арган, ортумактан куду күштүг хой малды күрүнеге саткаш, улуг каражага таварышкан. Колхозтарның болгаш совхозтарның удуртукчулары оон түннел үндүрер ужурлуг турган. Бо чылын мурнундагы четпестер ажаптап турары харааданчыг. Чижээ, «Бай-Тал» совхозтуң (директору эш Байыс-оол, кол зоотехниги эш Даргын) күрүнеге саткан сарлыктарының 34 хуузу ортумактан куду күштүг болган. «Мурнакчы» колхозтуң (даргазы эш Сюрюн, кол зоотехниги эш Ичин-Доржу) күрүнеге саткан мыйыстыг бода малының ортумак дириг дензизи 225 кг болган ийикпе, саткан малдарын хой нуруузу арган. Үстүнде адаан ажыл-агыйлар садар малдың семиртилгезин организастааны-биле киирип алза чогуур орулганын дыка хөйүн чедир албаан.

Бо чылын чайгы мал семиртилгезин эки организастаар сорулга-биле тускай комиссияны районда болгаш тус ажыл-агыйларда тургускан. Олар ажылдап эгелээн. Чайгы ажыкын чорудар черлерниң картазын тургузуп доосканы. Чайын бедик даглыг черлерниң одарларын четче ажыглаар дугайында Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чоокта үндүрген доктаалын ажыл-агыйлар болгаш оларның тускай эртемниглери база малчыннар удуртулга болдуруп турар.

Күрүнеге садар малдарны семиртирин районнуң ажыл-агыйлары чорудуп эгелээни эки-дир. «Кара-Хөл» колхозтуң Боомга, «Мурнакчы» колхозка, «Тээли» совхозтуң Ээр-Хавакка, «Бай-Тал» совхозтуң Мугур-Талга Кызыл хоорай Совединин «Сукпак» совхозтуң үлегери-биле мал семиртир шөлдерни тургузар деп турар.

Район эрткен чылын күрүнеге дүк садарының планын 36 тонненг чедир күүсеттээн. Бо чылын ажыл-агыйларның удуртукчулары дүк бүдүрерин көвүдедиринче кичээнгейни улаңдырган. Хойну суг-биле үзүктел чок хандырары, минералдыг чемнерни доктаамал бөөри, дүшкен дүктү тараттайн чыыры, кеш аарыгларынга удур хемчегларни ой-шаанда чорудары — бо бүгү үүлдер дүк бүдүрерин көвүдедиринин база бир курлавыры болуп турар.

Эрткен чылдарда ажыл-агыйлар электри хачызы-биле хой кыргыыр кижилерни белеткеп, өөредип албааны-биле аңаа таварылга бооп келген кижилер ажылдап турган. Ынчангаш кыргыттынган дүктүн шынары куду болгулаан. 1973 чылда «Кара-Хөл» колхоз (даргазы эш Кошкар-оол) хойларның 50 хуузун хол хачызы-биле кыргаан. Оон түннелинде хой бүрүзүнденне 200—300 грамм дүктү чедир албаан. Ол чорук ажыл-агыйны эвээш эвес каражага таварыштырган.

Мал ажылындан орулга киирип алырының бир аргазы болза, малдың кежин, чел, кудуруун садары болур. Районнуң белеткел конторазы бо чылдың бирги кварталында үстүнде айыткан үүлдерни садып алырының планын күүсетсе-даа, оон шынарының талазы-биле негелдени боттандырып шыдаваан. Районда белеткелдер болгаш шынар талазы-биле инспекциянын база улусчу контроль комитединин чоруткан хыналдаларының түннели-биле алырга, соккан малдарның кежин база дүгүн шынарлыг белеткевейн турары илерээн. Оон түннелинде сойган кештин 30 хуузу стандарт чок, 70—80 хуузу III, IV сорттарга кирип турган.

Районнуң белеткел конторазы (эргелекчизи эш Кан-оол) ажыл-агыйларга алгы-кешти садып алырының база ону шынарлыг дужаарының талазы-биле ажылды чорутпайн турар. Оон түннелинде садып ап турар үүлдернин шынары куду.

Районнуң ажыл-агыйлары болгаш оларның тускай эртемниглери күрүнеге киирип турар үүлдернин бедик шынары дээш ажылды улам-на күштелдирип чорудары эргежок чугула.

М. ООРЖАК,

районда көдээ ажыл-агый продуктуларының белеткелиниң болгаш шынарының талазы-биле күрүненик улуг инспектору.

АТОМНУГ ЭНЕРГЕТИКАНЫҢ ХӨГЖҮЛДЕЗИНГЕ

«Интератомэнерго» — Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң кежигүннери чурттарның аразында тургустунган чаа организация-дыр. Ону тургусканы — социалистиг экономиктиг интеграцияның атомнуг энергетика талазы-биле улам ханылаанының түңнели болур.

ССРЭ-ге амгы он чыл дургузунда чурттуң колдуунда Европа кезээнге ниитизи-биле 30 миллион киловатт күчүлүг атомнуг электростанцияларны ажыглалга киирер. Бо беш чылда Болгарияда «Козлодуй» атомнуг электростанция ажыглалга кирер. ГДР-де «Норд-I» станция ажылдап эгелей берген. Ол атомнуг электростанцияларның кайызының-даа күчүзү — 880 мүн киловатт. Венгрияга болгаш Румынияга баштайгы атомнуг электростанциялар удавас көстүп келир, Чехословакияга чаа ындыг станцияларны тудары төлевилеттинген. Атомнуг энергияны ажыглаары — Польшага болгаш Югославияга чоокку келир үениң чугула айтырыы болуп турар.

«Интератомэнерго» деп чаа организация атомнуг машина тудуунун ам туруп турар күчүлерин алгыдарынга болгаш чаа күчүлерин тургузарынга дузалаар. Оон ажыл-чорудулгазында дериг-херекеелдерни бүдүрери болгаш бээри-биле, атомнуг электростанцияларын төлевилээри, тудары болгаш ажыглаары-биле холбашкан сорулгалар колдап турар. Моон соңгаар ол организация ажыглалга киирерде эдер азы септээр ажылдарның янзы-бүрү хевирлерни кылыр, атомнуг электростанцияларны тударынга техниктиг дуза чедирер апаар. «Интератомэнергонуң» эрге-хүлээлгезинге кадрларның бүдүрүге-техниктиг өөредилгези болгаш оларның мергежилин бедидери база кирип турар.

Алексей ЕГОРОВ.

(ПМА).

ОЛУРТУП ЭГЕЛЭЭН

Тандыда ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхоз картофель олуртулгазынче май 12-де кирген. Совхоз бо чылын 320 гектар шөлге картофель тарыыр. Ол шөлду бүрүнүбиле белеткээн, гектарга онааштыр 40 тонна органиктиг, 6 тонна минералдыг чемишчидилгени төккен.

Олуртулганың баштайгы хүннеринде 3 агрегат ажылдап киргеш, 70 ажыг гектар шөлге картофель олуртган. Механизаторларның иштинден картофель олуртулгазында болгаш ажаалдазында 6 чыл ажылдап турар Николай Николевтиң агрегады хүн нормазын доктаамал ажыр күүседип турар.

Межегейниң ногаажылары келир күзүн гектар бүрүзүнден 110 центнер дүжүттү алырын хүлээнген. Ажылдың чоруп турар байдалын көөрге, межегейжилер май 25-ке чедир доозуп болур.

«ОКТЯБРЬСКИЙ» АЖЫГЛАЛДА КИРГЕН

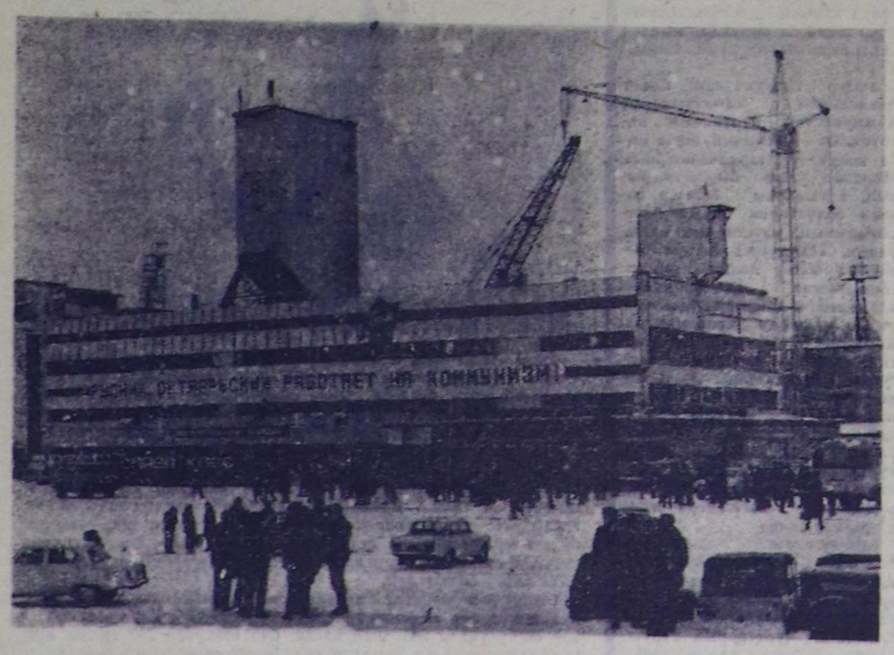

КРАСНОЯРСК КРАЙ. Норильскиниң дагметаллургия комбинадында «Октябрьский» рудниктиң баштайгы эзлчээ ажыглалга кирген. Рудник каскан рудазын үндүрүп эгелей берген. Тоску беш чылдың эң чугула объектизин хуусаазындан ийи чыл үш ай эрте ажылдадып эгелээн.

ЧУРУКТА: рудниктиң чер кырында тудуглар комплекизиниң бирээзи.

Ю. БАРМИННИҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

ХОЙЖУЛАРНЫҢ ОЛЧАЗЫ АРБЫН

Таңды районда «Коммунизмниң херели» колхозтуң хойжулары малын кыштан хүр ажырган. Хойнуң оолдаары ам доозулган. Бо чылын улуг хойдан-даа, чаш хурагандан-даа хорамча эвээш болган. Колхозтуң хойжуларының олчазы арбын. Олар план ёзугаар 11041 баш чаш хураганны алыр тургаш, херек кырында 11.433 хураганны менди доруктурган. Хойжулар ам хураганнарны незинден чарарынга чедир менди кадагалап, эки семиртир дээш бүгү чүүлдерни кылып турар.

Колхозтуң хоочун хойжузу пенсионер Оюн Лаа-Сүү төрүүр 100 хойдан 100 хураганны алырын хүлээнгеш, сөзүнге ээ болуп, ынча хураганны алган. Оон чарыштыг эжи Оюн Минзек база-ла бедик түңнелдиг болган. Ол төрүүр 551 хойдан 584 хураганны менди доруктуруп турар. № 3 хойжу бригадада хойжу Улуг-оол Кара-оол 100 хойга онааштыр 103 хураганны ап, чарышка тиилээн.

Амгы үеде хойжулар чазагларынче көжүп, дүк кыргылдазынга белеткеп эгелээннер.

А. МОНГУШ,

зоотехник.

ЧОНУНГА ХҮНДҮТКЕЛДИГ

Эрги-Барлык суурда 380 ажыг өрегеде 2400 ажыг кижи чурттап турар. Олар чыл бүрүде хөй-хөй солуннарны, журналдарны чагыдып, номчуп келгеннер. Чурттакчы чон чагыткан солуннарын, журналдарын болгаш чагаа, бижиин өй шаанда, ылаңгыя республика солуннарын үнген хүнүнде ап чаңчыккан.

Сөөлгү 20 чылда почтачылаан Х. А. Бодуй-оолдун бо чаагай херекте киирип турар үлүү улуг. Келген почтаны дарыы сайгарып, эзлеринге чедирбес болза Хомушку Ак-ооловичиниң сагыш-сеткили дыштанмас, онаашкан ажылынга кызымак, чүткүлдүг-ле кижи. Ажылдап келген үеэинин дургузунда кызымаккай күш-ажылы дээш каш удаа макталга бижиктер, өртектиг чүүлдер-биле шаннаткан.

Ол чүгле солун сеткүүл, чагаа, бижиктерни эзлеринге чедирери-биле кызыгаарлаттынмас, парлалга чагыдылгазының массалыг кампанияларының үеэинде номчукчулар күзээни солуннарын, журналдарын чагыдып алзын дээш массаны организастап, тайылбыр ажылын кылып турар. Ам чылдың ийиги чартыының солуннарынга болгаш журналдарынга чагыдылга чоруп турар. Хомушку Ак-оолович бо хүннерде кымнын чагыдылгазының хуусаазы төнерин сагындырып, ону узаттырар хемчегларни ап турар.

Эрги-барлыкчылар Барын-Хемчик районнуң эки почтачыларының бирээзи, назы хары улгады берзе-даа, ажылыш дээнде дүрген кылаштыг почтачызынга чоргаарланып, четтикпейн манап, кажан көстүп келгенде хүндүткел-биле бажыңче чалап турарлар.

О. ХОМУШКУ.

БҮГҮ СОҢГУКЧУЛАРГА, СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАЛАР ЭВИЛЕЛИНИҢ ХАМААТЫЛАРЫНГА

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң

КЫЙГЫРЫЫ

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

Реакцияның болгаш агрессияның күштеринге удур тайбыңга ынак күштерниң шудургу демисели-биле делегей харылзааларында «соок дайындан» дүшкүүрлүг чорукту чавырыдырарыпче, янзы-бүрү социал тургузуглуг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ догунаашкынының принциптерин бадыткаарынче эргилде болуп турар. Бүгү ниити тайбыны камгалаарының перспективалары улам идегелдиг апар чыдар. Күрүнелер аразында экономика, әртем, техника, культура кавызынга бот-боттарынга ажыктыг үр үеде кады ажылдажылганың үндезиннери салдынып турар. Тайбыңның болгаш улустарының айыл чок чоруунуң херээ кымга-ла үнелиг болдур, оларның шуптузунуң сорулгазы — ол болуушкунну чайгылыш чок болдурарынга деткимче көргүзери болур.

Делегей ареназында тургустунуп турар чаа, улам таарымчалыг байдал дээрге үүнүң-даа мурнунда күштерниң деңзигүүрүнүң социализмге ажыктыг кылдыр өскерилгениниң үүнели, СЭКП-ниң болгаш Совет күрүнеениң тодаргай угланыышкынныг, идепкейлиг даштыкы политиктиг ажыл-чорудулгазының түңнели болур. Ол дээрге бистиң чүрттүң акы-дүнма социалистиг күрүнелер-биле кады дугуржулгалыг хөделишкиннериниң түңнели-дир.

СЭКП-ниң даштыкы политиказы аңгының туружун барымдаалаан, әжулуг социалистиг утка-шынарлыг. Совет улустуң чедиишкиниг, тургузукчу күш-ажылынга, акыдүнма социалистиг чүрттарның чаңгыс эвин болгаш найыралын быжыглаарынга эң таарымчалыг байдалдарны тургузар дээш, бистиң партиявыс бодундан хамааржыр бүгү үүлдерни моон соңгаардаа кылыр апаар.

Бодунуң интернационалчы хүлээлгезинге шинчы СЭКП боттарының национал хамаарышпас чоруун камгалап, агрессияга, империалистиг болгаш колониалдыг дарлалга удур, тайбың болгаш социал депшилге дээш демисежип турар улустарының талазынга өскерлиш чок туржур апаар.

Эштер соңгукчулар! Советтер чүрттүнүң хамаатылары! Коммунистиг партияның даштыкы политиказы — ол дээрге улустар аразынга тайбыңның болгаш найыралдың политиказы-дыр. Коммунистернин болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогунуң кандидаттары дээш бадылавышаан, силер оон-биле делегей ареназынга Совет Эвилелиниң база социалистиг дем каттыштырылгазының туруштарын улам быжыглаары дээш, янзы-бүрү социал тургузуглуг күрүнелериң харылзааларынга тайбың кожа-хелбээ догунаашкынының принциптерин бадыткаары дээш, быжыг тайбың дээш, кижи төрелгетенни термоядролуг дайынның айылыындан чайладыры дээш бадылаар силер!

Коммунистиг партия ажылчын аңгының, колхозчу тараачыннарның, улусчу интеллигенцияның, чүрттүң бүгү ажылчы чоннарының үндезин эрге-ажыктарын илередип турар. Ынчангаш партия хереженнериң, ашыяктарының, пенсионерлериң — чүрттакчы чоннуң бүгү кезектериниң күш-ажылының болгаш амыдырал-чүртталгазының онзагай байдалдарын доктаамал барымдаалап, оларның эрге-ажыктарынга болгаш сагыш-човаашкыннарынга улуг кичәңгей салып турар.

Эргим хереженнер! Бистиң улуг Төрээн чүртүвүстүң алдарлыг уруглары! Совет улустуң кылып бүлүргеи бүгү үүлдериниде — силериң күш-ажылыңарның улуг үлүг-хуузу бар. Өзүп орар салгалды кижизидеринге силериң ролюңар улуг.

Коммунистиг партия совет хереженнериң күш-ажылының болгаш амыдырал-чүртталгазының байдалдарын экижидер дээш бүгү болдунар үүлдерни кылып турар. Бистиң чүртүвүста не-хереженнери кижи бүгү улустуң кичәңгейи болгаш сагыш-човаашкыны-биле бүргеттинген. Хереженнериң үре-түңнелдиг күш-ажылды, хөй-ниити ажыл-чорудулгазын кылырына болгаш ажы-төлүн кижизидеринге улам таарымчалыг байдалдарны тургузар, оларның өг-бүле болгаш бажың дугайында хүн бүрүдеги сагыш-човаашкыннарын чиигелир арганы берип түрар хемчеглерни СЭКП, Совет күрүне моон соңгаар-даа хажык чокка амыдралга боттандырар апаар.

Комсомолчулар, Советтер чүртүнүң аныяк оолдар, кыстары! Силер коммунистиг тургузуушкуннуң мурнуку одуругларына улуг салгалдың кижилери-биле кезээде кады чоруп келген силер. Комсомолга Владимир Ильич Ленининиң адын тывыскан хүнүнден бээр бо чылын 50 чыл болур. Комсомол улуг башкының болгаш баштыңчының чагыгларын ыдыктыы-биле күүседил, ленинчы өзү-биле чүрттап, ажылдап, өөренип база демисежип турар. Ону Ленинчи комсомолдуң чоокта чаа болуп эткен съездизи база катап улуг күштүү-биле көргүскен.

Чүс-чүс муң аныяк кижилер бадылаашкынга эң баштай киржирлер. Олар боттарының хамааты хүлээлгезин алдарлыы-биле күүседир, Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң хамаатызының бедик адын кажан, каяа-даа төлептиг әдилээр дээрзинге чигзиг турбас!

Совет эрге-чагырга, бистиң социалистиг тургузуувус аныяктарга делгем оруктарны ажыктан, ол оруктарга кижи боду дадыгар, ажыл-ишчи кижиниң, чогаадыкчы кижиниң мөзү-шынары быжыгар. Моон соңгаар-даа партия өзүп орар салгалдың, бистиң студентилеривистиң өөредилгезинге, аныяктарның чогаадыкчы арга-мергежилининг илерээринге чугула бүгү байдалдарны тургузар, оларны күш-ажылды хүндүлээр болгаш аңаа ынак кылдыр кижизидер дугайында доктаамал сагыш салыр, коммунизмниң аныяк тургузукчуларының күш-ажылчы болгаш хөй-ниитичи-политиктиг идепкейин бүгү талазы-биле деткиир болгаш хөгжүдер апаар!

Революцияның, дайынның болгаш күш-ажылдың хүндүлүг хоочуннары! Силериң революсчу эрес-дидим чоруунар, Ада-чүрттүң Улуг дайынының чылдарында маадырлыг чоруунар, чаа ниитилел тургузуушкунуңуң бүгү үе-чадаларында карак-кызыл күш-ажылыңар Төрээн чүртка бараан болурунуң кезээде сорук киирикчи үлегер-чижээ болуп келген, болуп турар болгаш ам-даа болур апаар. Дүрүм өзугаар дыштаныр эргелиг апарза-даа, силериң дыка хөйүңер бөгүн күш-ажыл кылып, аныяктарны кижизидеринге улуг үлүг-хуузун киирип турар.

Хоочуннар — ол дээрге Совет чүртүнда алдарлыг болгаш хүндүткелдиг кижилер-дир. Хоочуннарның, оларның кадыының болгаш амыдырал байдалдарының дугайында сагыш-човаашкын партияның социал политиказының моон соңгаар-даа чарылбас кезээ болур.

Совет хереженнер, аныяк оолдар, кыстар, революцияның, дайынның болгаш күш-ажылдың хоочуннары, силериң СЭКП Төп Комитеди кыйгырып тур. Силер коммунистер биле партия кежигүнү эвестериң блогунуң кандидаттары дээш бадылап тура, бистиң Төрээн чүртүвүстүң чечектелиишкининге бодунарның улуг сонуургалдыңарны көргүзер силер!

Бистиң улуузувустуң тургузукчу күш-ажылын шылгарангай эрес-дидим **Чепсектиг Күштер** ынаныштыг камгалап турар. Төрээн чүрт Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң дайынчыларынга социализмниң чаалап алышкыннарын камгалаарын бүзүреп дааскан, ынчангаш олар боттарының патриоттуг болгаш интернационалчы хүлээлгезин алдарлыы-биле күүседип турарлар.

Коммунистиг партия социалистиг күрүнениң камгаланыр аргазын быжыглаар дээш бүгү эргежок чугула үүлдерни кылып турар. Моон соңгаар-даа совет дайынчылар боттарының дайынчы болгаш политиктиг белеткелин могаг-шылаг чок бедидер, амгы үениң чепсээниң болгаш техниказының бүгү хевирлерин шиңгээдип алыр, коммунизм тургузуп турар бистиң улузувустуң тайбың күш-ажылының камгалалында серемчилелдиг туруп турар дээрзинге партия бүзүреллиг.

Алдарлыг совет дайынчылар, коммунистер биле партия кежигүнү эвестериң блогунуң кандидаттары дээш боттарыңарның бадылаашкыннарыңарны бээрицерни СЭКП Төп Комитеди кыйгырып тур. Ол дээрге Коммунистиг партияга силериң бүзүреликтериниң, социалистиг Ада-чүртка кызыгаар чок ынаанарның база бир херечизи болур!

Эргим эштер! Шилип алган оруувус-биле улам бурунгаарлаанывыс тудум-на, чаа ниитилел тургузуунуң эң улуг артык эки үүлдери улам-на көскүзү-биле ажыттынып турар. Чогум-на социализм бүгү кижи төрелгетенниң келир үези болур дээрзин амыдырал бүзүреллиг көргүзүп турар.

Социализм бүдүрүкчү күштериң дүрген өзүлдезин, бойдус курлавырларын бүгү ниитилелдиң эрге-ажыктарынга ажыктыг кылдыр ажыглаарын хандырар. Ол амыдыралдың кижиге төлептиг чаа хевирин бадыткап, ажылчы чоннарның ажылдаар, халас өөренир, медицина дузазы болгаш пенсия хандырылгазы алыр эргезин, делегейде эң-не чиик квартира төлевирин магадылап, чаагайжыдылга биле культураның доктаамал болгаш хажык чок өзүлдезин хандырып турар. Социализм— ол дээрге келир үеге бүзүрел-дир, ол дээрге — кижилер аразында харылзааларның өзулуг гуманныг системазы-дыр.

Иштики болгаш даштыкы политика талазы-биле, ажылагый болгаш культура тургузуушкунунда, улустуң чаагай чоруунуң кодурлүүшкүнүде бистиң бүгү чедиишкиннеривис — ол дээрге маадырлыг ажылчын аңгының, алдарлыг колхозчу тараачыннарының, улусчу интеллигенцияның, бүгү совет кижилериниң каракызыл күш-ажылының түңнели-дир. Ол дээрге — Коммунистиг партияның әртемге үндезилеттинген шын политиказының, СЭКП Төп Комитединиң, ТК-ның Политбюрозунуң, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң бүгү талалыг болгаш тодаргай сорулгалыг ажыл-чорудулгазының түңнели-дир.

СЭКП-де улустуң эрге-ажыктарындан аңгы өске эрге-ажыктар чок, ажылчы чоннарның аас-кежиинден болгаш чаагай чоруундан аңгы, өске сорулга чок. Совет кижилер боттарының партиязынга бүзүрээр, ынчангаш ол бүзүрелге төлептиг болур дээш партия база бүгү үүлдерни кылып турар. Массаларның деткимчезинге даянмышаан, улуг Ленининиң чагаан төөгүлүг ажыл-хереженнің тиилелгези дээш, коммунизмниң тиилелгези дээш чаа-чаа тиилелгелерже партия улусту бүзүрелдиг апар чоруур.

Эргим эштер! ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулда хүнүнде коммунистер биле партия кежигүнү эвестериң блогунуң кандидаттары дээш боттарының бадылаашыннарын бээринче Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң бүгү хамаатыларын СЭКП Төп Комитеди кыйгырып тур. Силериң чаңгыс эп-сеткилдиг бадылаашкынынар болза партияның болгаш Совет күрүнениң иштики болгаш даштыкы политиказын үүлдүргүзүнгениниң болгаш деткээниниң, коммунистиг тургузуушкунуңуң кайгамчык улуг планнарын боттандырар дээш моон соңгаар-даа кызымак демисежиринге шиитпирлиниң чаа көскү илерээшкини болур!

ШУПТУ СОҢГУЛДАЖЕ!

Бистиң улуг Төрээн чүртүвүс —Совет Социалистиг Республикалар Эвилели делгерезин!

Совет эрге-чагырга делгерезин!

Маадырлыг совет улуска алдар!

Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле, марксизм-ленинизмниң тугунуң адаа-биле коммунизмниң тиилелгезинче, бурунгаар!

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди

Бистиң календарывыс

БАЛЬЗАКТЫҢ АМЫДЫРАЛЫНДАН

Бальзактың ат-сураа хөлчок әрте нептерээн чүрт Россия турган. Оон ады француз литературага чаа-ла көстүп кээп турар үе—1830 чылда Россияның чону оон чогаалдары-биле таныжып әгелей берген, Петербургка Пушкиниң өөнүү Дельвигтиң үндүрүп турганы «Литературная газета» деп солуну Бальзактың адын эң-не баштай номчукчуларга таныштырган болуп турар. 1831 чылда Москвага үнүп турган «Телескоп» деп журналга оон «Вендетта» деп тоожузунуң долу очулгазы көстүп келгеи болгаш оон соңгаар Бальзактың чогаалдары орус журналдарының арыннарындан дүжүп көрбээн.

Бальзактың чогаалдары Россияга улуг маргылдааларны көдүрүп турган. Оон чогаалдарын XIX вектиң орус критиказының янзы-бүрү кылдыр тайылбырлап турганы — хөй-ниити болгаш литературага болуп турган болуушкуннар-биле харылзаалыы-биле тайылбырлаттынар. Бальзакты баштай «сарымналдыг романтизмнин» төлээлекчилериниң бирээзи кылдыр санап турган болза, 60 чылдар үезинде оон чогаалдарының реалистиг хөөннерин үнелеп әгелээн.

Орус чогаалчыларның талазындан Бальзакка соңуургал кезээде өскерилге чок турган, Пушкин безин француз роман дугайында чүүл бижээш, хөй кезиин Бальзактың чогаал ажылынга хамаарыштырар деп турганы таварылга эвес. Тургенев Бальзакты романтиктиг школаның әгелекчилериниң бирээзи дээш үнелеп чораан. Оон чогаалдарының эң дээре үнелекчилериниң бирээзи болгаш суртаалчызы Ф. И. Достоевский чораан. Аныяк шаандан әгелеп-ле ол Бальзактың номнарын харамдыгын номчуп әгелээн. 1838 чылда оон бижээни болза: «Бальзак улуг. Оон тургускан характерлери — өртемчейниң угаанының чогаалдары ол». Бальзактың «Евгения Гранде» деп романын орус дылче очулдурганындан әгелээш, өөрүүнүң мурнуу чарында Бальзакты база катап сагынымышаан, Пушкин дугайында чугаазынга чедир Достоевскийниң бүгү чогаадыкчы амыдыралы Бальзак-биле чарылбаанзыг. Достоевский «Евгения Гранде» деп романны орус дылче кайгамчык улуг хандыкшыл-биле очулдурган болгаш үх роман 1844 чылда чырыкче үнген. Бальзак бодунуң тускай чогаадыкчы стилинин күжү-биле, дылының бүгү байлаа-биле орус дылга чаңгыланып әгелээн. Лев Толстой оон дугайында мындыг сөстерни чугаалаан: «Бальзак — гений, генийден өскээр адаар аргажок...» Горький Бальзакты делегей литературазының кайгамчык улуг чогаалчызы, бодунуң башкыларының бирээзи кылдыр санап чораан: «Шекспир, Бальзак, Толстой— кижи төрелгетениң боду бодунга турүзүп алганы үш монументизи деп саналр мен»— деп, Горький чугаалаан.

Бальзакты Россия-биле оон хуу амыдыралында болуушкуннар база харылзаштырып турган. Чеховтуң «Үш үгбашкы» деп шинзиниң бир маадыры эмчи Чебутыкин мындыг сөстерни катаптап турар: «Бальзак өг-бүленің сагылын Бердичевке четтирген болгай». Шынап-ла 1850 чылдың март 14-те Бальзак Эвелина Ганская-биле маңаа, улуг эвес, XIX векте Бердичев ышкаш хоорайжыгашка ашак-кадай болуп бадылашкан болгай.

Ганская-биле оон танышылгазы 1832 чылда чогаалчыга чеде берген, дедир адрезинде «Одесса» деп бижээн кижизиниң адын «Даштыкы кыс» деп каан чагаадан әгелээн билдингир. Бальзак биле Ганскаяның чагаалажыг харылзаазы үзүктелишкининг-даа болза, 15 чыл дургузунда үргүлчүлеп келген. 1841 чылда Ганская дулгуяк арткан, а 1843 чылда Бальзак оон чаланын өзугаар Россияга чедип келген. Ол Дюнкерктен пароходка аян-чорук кылып үнгеш, Петербургка июль айының 29-та чедип келген. Петербургка чогаалчы Улуг Миллионаяга (амгы Халтурин кудумчузунга, ынчаңгы найысылалдың төвүнге чүрттап турган). Ол Петербургка ийи ай ажыг болган. Чогаалчы Григорович бодунуң сактыышкынында, театрга олурганнар Бальзактың келгенин билип каап, чылыы-биле байыр чедирген деп чугаалап турар.

Бальзакты Ганская дугайында айтырыгның дөрт шиитпирин Ганскаяның соңгаарладып турганының ужурунда, 1847 чылдың сентябрьде, аарыг-даа болза, Бальзак оон чүрту Украинага чедип келген. Ол үеде ындыг узун орук чорууру кончуг халаза-ныг болгаш бергезин билдингир. Бальзак Украинага беш ай чүрттаан. База катап Украинага ол 1848 чылдың сентябрьде келгеш, 1850 чылдың апрельге чедир ыңай-бээр барбайн чүрттап тура, «Кижилериниң комедиязы» деп улуг чогаалының соңгу арынарын бижип доскан.

Амгы Бердичевке барган кижи бүрүзү хоорайның вокзал шөлүнүң чанында азып каан турисчи схемадан Бальзактың адын номчуур. Эвелина Ганская-биле өг-бүле туткан бажыңының ханазында алдын үжүктер-биле ук атты бижип каан.

Бальзактың Украинага чүрттап турганының дугайын оон бажың-музейинде артып калган хереклер сагындырып турар. Ында чогаалчының орус, украин дылдарда үүгүлээн хөй-хөй номнары, әдилел хереклери бар. Чогаалчыга номчукчуларның ынакшылы — ону өлүм чок кылдыр алдаржыдып турар.

Ирина ЛИЛЕЕВА,
филология әртемнериниң доктору, профессор.

делегей бо хүннерде

АКШ-ТЫҢ КОНГРЕЗИНИҢ МЕДЕГЛЕЛИ

ВАШИНГТОН. (СЭТА). АКШ-тың оралакчы президентизи Дж. Фордтуң болгаш төлээлекчилер палатазының даргазы К. Альберттиң чалаанын өзугаар ССРЭ-ниң Дээди Совединин делегациязы АКШ-ка албан хуузунда аян-чорук кылып баар деп АКШ-тың конгрезинің парлалгага үндүрери-биле Вашингтонда тараткан медеглелинде дыңнаткан.

Ындыг делегация 1933 чылдан бээр АКШ-ка эң баштай аян-чорук кылып баар. Америк конгресстиң кежигүннериниң биле ужуражыышкыннар үезинде совет-америк харылзаалар байдалынын айтырыгларын, делегей байдалын болгаш дүшкүүрлүг чорукту улам чавырыдырарының перспективаларын чугаалажыр деп медеглелде демдеглээн.

Х. СКОТТУҢ ДЫҢНАДЫЫ

ВАШИНГТОН. (СЭТА-ның корр). Сөөлгү чылдар дургузунда совет-америк харылзааларга боттуг депшилге чедип алдынган деп, АКШ-тың политиктиг көскү ажылдакчызы, сенатта республиканчылар баштыңы, сенат кежигүнү Х. Скотт медеглээн.

Сенат кежигүнү СЭТА-ның корреспондентизи-биле ужуражаш, Совет Эвилелинге чораанын чугаалаан. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев-биле ужуражкан мен. Ол ужуражыышкына ийи таланың харылзааларының айтырыгларын база делегейниң хөй-хөй айтырыгларын калбаа-биле чугаалашкан бис. Совет хөй-ниити бистиң чүрттарывыстың аразында харылзаалар тударын калбартырын чаңгыс эп-сеткилдиг деткип турар деп чүвеки Совет Эвилелинге чораанын соонда биле берген мен деп, ол чугаалаан.

«Дүшкүүрлүг байдалды чавырылдырып әгелээн үеде бээр бис...ң чүрттарывыстың аразында садыглажырының хемчээли 1971 чылда 200 миллион доллар турганындан 1972 чылда 642 миллион доллар чедир улгаткан, ынчаарга 1973 чылда 1,5 миллиард доллар болурунга четкен. Хөй-хөй совет бараанар-биле америк продукцияны орнап алган турун болур»— деп, сенат кежигүнү демдеглээн.

Х. Скотт стратегтиг чепсеглеиишкинни кызырар талазы-биле чугаалажыышкыннарның улуг ужур-дузалының демдеглээн. Совет болгаш америк саналдар боттарының аразында ылгалдыг-даа бол, ол айтырыгны шиитпирлээри тайбыны быжыглаарынга дуза чедирер деп чүвени ийи тала чугаа чок хүлээп турар болганда, ол чугаалажыышкыннарга депшилге чедип алдынган турар деп идегеп турарын ол илергейлээн.

Израиль әжелекчилериниң үүлгедиглери

ЛОНДОН. (СЭТА). Израильде политиктиг хоругдатканнарны камгалаарының кампаниязын ажыдып тура, парламент кежигүнү лейборист Эндрю Фолдс «Израильдиң карабажыңнарында бети дээрге 300 кижинин судтавайн, истелге чокка хоругдап турар» деп медеглээн. Палестинаның араб улузунуң эргелерин камгалаар британ комитеттиң инициативазын өзугаар ук кампанияны организастаан.

Иерусалимдеи кээп турар дыңнадыларны өзугаар алыргга, әжелеткен девискээрлерде израиль шериг идегеттер араб хамаатыларны массалыг туудуп хоругдаарын үргүлчүлеп турар. Чүгле сөөлгү ай дургузунда безин Иордан хеминиң барыып эринге болгаш Иерусалимниң араб кварталдарынга 390 ажыг кижини тудуп хоругдаан.

Депшилгелиг араб организацияларга болгаш удурланыышкынның палестин шимчээшкининге чоок сеткилдиг деп сезиглеткен кижилер чамдык таварылгаларда ис чок чиде берип турар. Бир араб солуннуң редактору Гасан Табуб ындыг ужуралга таварышкаш, кашла чеди хонук мурнунда сураг чок чиде берген деп, «Морнинг стар» солун бижээн.

Израильдиң кара-бажыңнарында кижилер хинчектээр арганы калбаа-биле ажыглап турар. Моон мурнунда Израильдиң әжелеп алганы девискээрге чүрттап турган араб чогаалчы Фавзи аль-Асмас Израильдиң киндамнарында хинчектенип турарларның берге салым-чолун чугаалаан. «Мээң хоругдадып турган өрээлим хинчектээшкиннер өрээли-биле кожа турду, ынчаңгаш аңаа хинчектеттирип турганнарның алгы-човуурун бир ай дургузунда дыңнап келдим»—деп, ол чугаалаан.

АВСТРИЯ. Чүрттө бараан өртектериниң улгадырының соксавайн турарынга, үндүрүт үүргезин улгаттырын турарынга удурланыышкын илергейлээриниң чыскаалдарынга болгаш митингилеринге чоокта чаа Венаның ийи муң ажыг ажыл-ишчизи киришкен. Удурланыышкын илергейлээриниң чыскаалын коммунистиг партияның деткимчези-биле найысылалдың бүдүрүлге черлериниң хөй-хөй бүдүрүлге чөвүлелдери организастаан.

ЧУРУКТА: хоорайның кудумчуларын дургаар «Өртектер улгадып турарынга болгаш үндүрүт үлгелгете удур» деп лозунгуг эртип турар чыскаалганнар колоннасы.

А. УРБАННЫҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

ЧАРЫШТЫҢ ТҮҢНЕЛИ

Таңды районнуң ажылагыйларында часкы тарылга ажылы дүрген темп-биле чоруп турар. Ниитизи-биле районда 65 муң 149 га тараа культуралары чаштынган. 1965 га силос культуралары тарыттынган.

«Революцияның чалбыыжы», «Шамбалыг», «Тиилелге» совхозтар часкы тарылга ажылын доозар чыгап турар. Бо ажылагыйларда часкы чер аңдарылгазы база ажакталган. «Коммунизмниң херели» колхоз часкы чер аңдарылгазын дооскан. Бо адаттынган ажыл-агыйлар минералдыг болгаш органиктиг чемишчидилгелерни четчир санныг ажыглап, хову-шөлдерже дажып турар.

СЭКП Таңды райкому часкы тарылга ажылының он хонук түңнелин үндүрген. СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң ажыл-агыйлар аразынга шилчип чоруур Кызыл тугун «Революцияның чалбыыжы» совхоз чаалап алган.

С. ООРЖАК.

ТУКТАР—ТИИЛЕКЧИЛЕРДЕ

«Улуг-Хая» совхозтуң Алдыы-Шынаа салбыының клувун колхоз, совхозтарның салбырлар болгаш фермалар эргелекчилери, тускай әртемниглер, мурнакчы саанчылар долдур олурупкан.

СЭКП-ниң Улуг-Хем райкомунуң секретары эш Норбу районнуң малчыннарының ортузунда калбарган социалистиг чарыштың чоруп турарын, чарыштың кожазы Чөөн-Хемчик районнуң ажыл-ишчилериниң күш-ажылчы чедиишкиннерин допчу чугаалааш, тодарадыкчы чылдың бирги кварталында ол районга аштырганын демдеглээш, күш-ажылчы чылдың ийиги кварталында күжениишкинниг ажылдавас болза хоржон дээрзин айыткан.

Бирги кварталдың түңнели-биле Алдыы-Шынаа сүт-бараан фермазын тиилекчи деп санаан. СЭКП райкомунуң, райкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун ол коллективке тывыскан. А совхозтуң Арыг-Бажы салбырының комсомолчу-аныяктарының фермазы комсомол райкомунуң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган.

Тиилекчи болган коллективтерниң кежигүннери моон соңгаар-даа улам күжениишкинниг ажылдаарын аазааннар.

А. ТУГАРЖАП.

Совет Тыванның 30 чыл оюнга

ЫРДАН ЭГЕЛЭЭН ОРУК

Тыванның улуг арттарының бирээзи Таңды-Уланы ажыр Калдак-Хамар оруун таптыг-ла 37 чыл мурнунда баштай ырлап әгелээнин мээн үе-чергем кижилер дыка эки билир. Төп кожууннар-биле харылзажырында чугула орукту оон ажыр кылып алырынче Эрзин биле Тес-Хемнин чүрттакчыларынын күзел-чүткүлүн илереткен ол ыры республиканың ынчаардагы удуртукчулары чогаалчы С. К. Тока биле Х. А. Анчымаа олар баштаан агитбригадага тывылган. Калдак-Хамарның кадыр-бертин ажыр автомобиль чоруур орукту тудуп алыры ынчан шынап-ла чоннуң бедик идепкейиниң ачызында боттанып болур турган.

Ол-ла чылдың күзүнүнде Калдак-Хамар оруунун тудуун әгелээн. Орта демги ырның авторлары удуртукчу болбушаан, боттары-ла киржип турганын сактыр-дыр мен...

Суму, арбан бүрүзүнден ол орукту тудар кижилерни аткарып, оларның күш-хүнезинин белеткежип, ук орукту тудар дугайында намның болгаш чазактың доктаалын тускай хуралларга тодаргай чугаалажып, улус чон хайнып үнген. Бистиң Элегес сумузунун ийи дугаар арбанының араттары кезек кижи чыглып алгаш, чайын мал одарладырынга эки чер — Шуурмакты өрү алгаш, оон бажында тайга иштинге келген бис. Ында дээрге ол-бо чоок-кавыдан келген чон колдуунда-ла кып дээн аныяк-өскен ыяш-даш ужурган аштаан, чонган, хүүрек, кускун хаай-биле чер каскан, шимээн-даажы сүргей! Ыр-шоор, хөөмей, каргыраа ол хайныышкынныг ажыл иш-биле капсырлашкан...

Автомашиналар маңнажын ажып турар орукту араттар шак ынчаар мүн-не тудуп алган. Амгы үеде ышкаш ынчан күчүлүг хамаан чок, бөдүүн безин техника турган эвес. Ынчангаш ол орукту час келирге хар суу чире шаап каар, чайын чаъс-чайык үрегдээр, кыжын хар дуй хөртүктээр, күзүн машина хамаан чок үүгдаа үгдаар аажок малгаштыр турган. Ону база-ла Тес-Хемнин, Эрзиннин, Таңдының, Каа-Хемнин араттары аштап, арыглажып турган чүве.

Амгы үеде ол орукту ынчаардагызынга дөмейлээри берге. Ыргак-дагыр черлерин чидир дортап каапкан, чаңгыс автомашина арай боорда эртер чиңге орук ам алгыг, дески апарган. Ында киргеп, ырдан әгелээн орук ам-на өзүлүг үлүстүн күзеп туган овурхевирин әдилей берген. Балгазынын чиндиңнээштиг шынаазын одусту. Шуурмак хемниң калбак өзимперии болгаш Сой хемниң эрнин таварааннаа автомобиль оруу үшле чыл дургузунда чаарты туттунуп, ажыглаага киргенин чугаалааргa четчир. Балгазын —Шуурмак, Балгазын— Арыг-Бажы — Ильинка суурларны тудуштуруп турар бо-ла орукту адырларының амгы эткен черлери мурнунда база-ла малгаш-балар, чадаг кижилер безин эртери берге турганын сактып кээр бис.

Бо-ла оруктарны тудуп, септеп, хайгаарап турар чер — Балгазын суурда 1970 чылда организастаттынган № 2 орук-тудуг эргелели болур. Ол дээрге амдыызында аныяк коллектив. Ынчалза-даа оон составында ам безин үүс чедир кижи ажылдап турар. Ындыг болза-даа бо бичии коллективтиң кылган, бүдүрген ажылы хөйге көскүжээн. Ону олар чүткүлдүг күш-ажыл-биле чаалап алган. Эткен чылдың дургузунда «Таңдының үлетпүр бүдүрүлге коллективтериниң аразынга калбарган социалистиг чарыштың чоруп турарын, чарыштың кожазы Чөөн-Хемчик районнуң ажыл-ишчилериниң күш-ажылчы чедиишкиннерин допчу чугаалааш, тодарадыкчы чылдың бирги кварталында ол районга аштырганын демдеглээш, күш-ажылчы чылдың ийиги кварталында күжениишкинниг ажылдавас болза хоржон дээрзин айыткан.

Бирги кварталдың түңнели-биле Алдыы-Шынаа сүт-бараан фермазын тиилекчи деп санаан. СЭКП райкомунуң, райкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун ол коллективке тывыскан. А совхозтуң Арыг-Бажы салбырының комсомолчу-аныяктарының фермазы комсомол райкомунуң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган.

Тиилекчи болган коллективтерниң кежигүннери моон соңгаар-даа улам күжениишкинниг ажылдаарын аазааннар.

А. ТУГАРЖАП.

Чижээ, Маймазың — Ильинка аразының оруун Ю. Шамаринге удурткан комплекстиг бригада чорудуп турган. Ында үүгле дөрт кижи бар. Оларның кижи бүрүзү орук тудуунга ажыглаар техника бүрүзүн эки башкарын билир. Ынчангаш олар эрткен чылын күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 25 хуу чедир бедиткеп. Бригада дыка хөй кавыр-чаар материалдарны өскүнап ап, чылда планныг онаалдазын ынчан 136,5 хуу күүсеткен.

Бо коллективтиң кежигүннери хөй националдыг, найыралдыг өг-бүле болу берген. Ында амгы үеде орус, тыва, хакас, бурят, казах, татар, шор болгаш өске-даа нацияның төлээлекчилери чаңгыс кижи дегдемниг ажылдап турар. Оларның аразында бүдүрүлгениң мурнакчылары кайы хөй. Михаил Баир 1970 чылда Совет Армияның хүрээлениинге албан эрттиргеш, дораан борта ажылдап кирген. Комсомолчу механизатор чыл чедир ажылдап чорааш-ла, «1971 чылда социалистиг чарыштын тиилекчизи» деп хөрек демдээнин әдилекчизи болу берген, дараазында чылын аңаа ВЛКСМ ТК-ның «Бүдүрүлгениң аныяк мурнакчызынга» деп хөрек демдээн немей кадаан, эткен шиитпирлиг чылда Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжынга киришкеш, чедиг алган бедик көргүзүтлери дээш Совет чазактың шаңналын —«Хүндүлелдиң Демдээ» орденни алган. Кады ажылдап турар эшөөрү болгаш Балгазын суурнуң чүрттакчылары ол аныяк мурнакчы ажылчынга бедик идегелди көргүзүп, ажылчы чоннар депутаттарының Таңды район Совединиң депутадынга депшиткен. Ам Михаил бодунуң кады ажылдап турар эжи А. Шандер-биле Коммунистиг партияның кежигүнү апарганнар.

Балгазынның № 2 орук-тудуг эргелелинде хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг кижилер-ле хөй. Оларның бирээзинге эргелелдиң начальниги Р. А. Тверетин хамааржыр. Ол көдээ Советтиң Балгазын биле Арыг-Бажы суурларының чаагайжылгазының талазы-биле доктаамал комиссия даргазы хүлээлгезин ак сеткилдиг күүседип келген.

Балгазынның орукчулары бо тодарадыкчы чылдың баштайгы кварталында планныг онаалдазын 100,4 хуу күүседип, эткен чылдың ол үезинге бодааргa 38 муң рубльдиг тудуг ажылдарын хөнү кылган. Олар чылдың ийиги кварталында боттарының мурнунда тургустунган сорулгаларны чедиишкиннер боттандырып ыыдаар дээрзинге бүзүреп болур.

О. ТОВУУ.

Бөгүн—Бүгү-эвилелдиң В. И. Ленин аттыг пионер организациязының хүнү

КЫЗЫЛДЫҢ ПИОНЕРИЯЗЫ—БОДУНУҢ БАЙЫРЛАЛЫНГА

Найысылаалдың пионерлери Бүгү-эвилелдиң пионер организациязына В. И. Ленинниң адын тывысканына боттарының дайынчы ажыл-херектерин тураскаадып, «Кезээде белен», деп көрүлденің маршруттарын ёзугаар бүгү чурттун хөй миллион пионерлериниле деңге базып орар. ВЛКСМ хооркомунуң болгаш хоорайның пионер организациязының төвүлелиниң шилчип чоруур Кызыл тугу дээш чарышка, эң эки пионер өрээлэ дээш конкурска хоорайның бүгү дружиналары идепкейлиг киришкен. Бөгүн, пионер организациязының тургустунган хүнүнде, чаңчыл болган слёт Ленин шөлүнге болур. Орта «Кезээде белен» деп көрүлденің түңнелдерин үндүрер.

Совет Тываның 30 чыл сюңга турасхааткан ажыл-иш школа бүрүзүнде хайыккан. № 10 школаның кызыл исчилери «Мээң черим 9-ку беш чылда» деп альбомга материалларны, № 14 школаның пионерлери «Тываның баштайгы комсомолчулары» болгаш боттарының шефтери: септелге заводунуң, алгы заводунуң тургустунуп келгениниң төөгүзүн чыып бижээннер. № 3 школаның пионерлери «Совет Тываның 30 чылы» деп сборга белеткенип тура, «Салчак Тока», «Кызыл 60 харлаан» «Оларның аттары-биле күдумчуларны адаан» деп альбомнарны кылырда, Тываның Кызыл хоорайның төөгүзү-биле ханы танышканнар. № 4 школаға «Тываның партизаннарынга турасхаалдың төөгүзү», № 15 школага «Бистиң хоорайывыска коммунизм тургузуушкунунуң чаңгыс хүнү» дээн чижектиг сборлар, кежээлерни эрттиргилээн.

Бүгү-эвилелдиң «Сигнал» радиостанциязының «Чуртка саазынды, металлды берээли!» деп кыйгызын Кызылдың пионерлери изин-биле деткээн болгаш 175 тонна металл кескиндизин, 33 тонна саазынны чыып дужааган. Ол Кызылдың пионерлериниң 9-ку беш чылдың күүселдезинге салыы болган. Уруглар чогаалчызы А. П. Гайдарныц төрүттүнгениниден бээр 70 чыл болганынга турасхаадып тимуржулар ажылып чаа чадаже көдүргеп. «Тимурнуң сылдызы» деп операция бедик дөңнелге эрткен. Тимурнуң шилчип чоруур сылдызын бир-ле дугаарында № 14 школаның пионер отрядынга тывыскан. 1974 чылдың хол сборун школа бүрүзүнге Бүгү-эвилелдиң пионер организациязынга В. И. Ленинниң адын тывысканындан 50 чыл болганынга турасхаадып эрттиргилээн. Апрель 21-де хоорайның дружина төвүлелдериниң слёдунга ВЛКСМ-ниң XVI съездизиниң чагыгларын күүсеткенин комсомолдуң XVII съездизинге рапорттаан. № 7, 14, 4, 12 школаларның база школа-интернаттың пионержи маршка ажыл-херектерин эки деп санаан. № 8, 4, 14 школаларның пионер өрээлдерин эң эки деп көргеп.

«Кезээде белен» деп маршттың кол маршруду «Билиглер чуртунче» деп маршрут пионерлерниң ханы болгаш быжыг билиглер дээш кызып өреениринге улуг рольдуг болган. 1971—72 өөредилге чылында хоорайга 29 шалыпчы отряд, ийи шалыпчы дружина турган. Ам шалыпчы отрядтарның саны 50 четкен, 3 дружина шалыпчы деп аттың эдилекчилери болган. № 7 школаның А. Матросов аттыг дружиназы үш чыл улаштыр шалыпчы деп адын ышкынмаан. № 14 школаның А. Гайдар аттыг, № 4 школаның П. Морозов аттыг дружиналары шалыпчы деп атка төлептиниң бадыткааннар. Хоорайда 1626 пионер чүгле «4», «5» демдектерге өөренип турар. № 14 школада 9 отряд 100 хуу өөредилгени, «4» «а» клазының 38 пионерлериниден 22-зи чүгле «4», «5»-ке өөренгенин, № 4 школаның 9 отрядтарынын 7-зи шалыпчы болуп, дружинада чүгле чаңгыс кижи багайлыын, № 7 школаның 4 «а» клазының 36 пионерлериниден 28-и чүгле «4», «5»-ке өөренип турарын айтырга-ла пионерлерниң чедишкиннери билдине бээр.

Ынчалза-даа чамдык чедир кылдыкмаан үүлдерни ыыттавайн барып болбас. Звеноларының ажылын оларның аразында чарышты көрүлде экранынга чырыдары чамдык черлерде багай тургустунган. «Пионержи сөс» деп зачёт дептерлери, «Марштың активчизинге» деп ылгавыр демдектер пионерлерниң ажыл-херектерин шапкынчыдарынга идиг болбаан. Кызылдың пионерлериниден 150 хире пионер багай өөренип турары эптежип болбас болуушкун. Чыл төнгүже чедир ол санны дыка кызырары чугула. Чайгы үеде пионерлер ажылын кошкатпайн, комсомолдуң XVII съездизинің шиитпирлерин, чагыгларын амыдыралга боттандырары—Кызылдың пионериязының чоокку үеде сорулгазы.

К. ШУЛЬГИНА,
Кызылдың Пионерлер бажыңының методизи.

АРТЕКТЕ УРУГЛАР

Крымга кым чедиксевес, Кара далайны кым көрүксевес боор. Бойдус талазы-биле каас-чараш чурумалдыг, магаданчыг черлер ол-дур. Бүгү-эвилелдиң пионер лагери Артек база ында турар. Чылдыңна аңаа чүс-чүс уруглар барып дыштаныр. Узбек, татар, украин, орус, якут дээш кандыг нацияның бичии ооллар, уруглары аңаа дыштанмазыл.

Бистиң Тыва АССР-ден чылдың-на хөй санныг уруглар Артекче чоруп турар. Школазының хөй-нияти ажылынга идепкейлиг киржип, тергинин эки эки өөренген пионерлер аңаа барып дыштаныр.

Бо пионерлерни көрүнер даан. Арыннарында өөрүшкүлүг хүлүмзүрүг чыраан. Олар ам Артекте дыштанып турарлар.

ЧУРУКТА: (солагай талазындан) Кызылдан Валя Хлебопашникова, Эрэнинден Оля Чамдан, Чөөн-Хемчиктен Алима Ондар, Өөрден Света Доягак, Оюнмаа Сат, Каа-Хемден Аля Адыяа, Бяи-Хемден Нина Сауленко олар ужуражып келгеш, хөөрежип турда, чурукта тыртырып алган бис.

Сөзү болгаш фотозу.

Х. ОЙДАН-ООЛДУУ.

ОДАГ КЫПСЫП ОЙНАП ТУРА...

Таңды-Ууланың эдектеринде чечектер саглаңнады үүнүп келгилээн. Деспек черге турып алгаш кайнаар-даа көөрүнге, чечек-ле чечек. Мырыңай-ла бутларның чанында хек-даван көгереңнеди чайганып орар, а кудулдур оймалыкта, даа чечээ кызыл чалбырааш-ла! Бир-бир бодап турарга, часкы шагның өң-баазын чечектери-биле чаш салгакчыларның дөмейи кончуг. Ындыг бодал кижини хейаът киирип, төрээн черниң хуулгаазын бойдузунга, ында чурттап, ажылдап турар кижилерге кижиниң ынакшылын ала-чайгаар-ла чоргаарал-биле чалгыннап, ырак бедиктерже ужуктуруп турганзыг апаар.

Хову-Аксы ортумак школазында пионер зожатыйы Евгения Степановна-биле пионерлериниң ажыл-херектерин, май 19-та байырлаар Бүгү-эвилелдиң В. И. Ленин аттыг пионер организациязының хүнүнге ук школаның пионерлериниң каңчаар киржип, кандыг солун чүүлдерни кылырының дугайын чугаалажып олурдувус.

Пионерлериниң улуг вожатыйы чоокта чаа байырлаанывыс Тиилелге хүнүнге турасхааткан пионерлериниң турисчи слёдунуң каңчаар эрткенин сонуургатты.

Ол слётка 4—7 класстарның 240 пионерлери киржип, аразынга янзы-бүрү конкурстарны чорутканы солун. Разведчиктерниң, химиктерниң, хана солун редакторларының, поварларының, санитарларның дээш, ниитизи-биле 13 хевирниң конкурузунга маргышканнар. Конкурстун түңнелин үндүрүп турда, разведчиктерден 6 «б» класстың пионерлери, хана солун редакторларындан 7 «а» класстың төлээлери өскелерге тиилеттирбээни илерээн. Отряд бүрүзү ук слётка идепкейлиг киржип, шериг-патриоттуг оюннарга эрес, кашпагай, кызымак чоруун көргүскениер.

Пионер организациязының хүнүнде Хову-Аксының пионерлери ынак баштыңчывыс В. И. Ленинниң турасхаалынып чанынга пионержи слётка чыглып келир. Үстүнде чугаалаанывыс бойдустун чүзүнбүрү дириг чечектеринден боодалдар баштыңчының турасхаалын шиметтер. Бистиң өзүп орар салгакчыларывыстың Улуг Ленинге, ооң тургусканы Коммунистиг партияга кызыгаар чок ынакшылының илерели ол.

Отряд бүрүзү чыл дургузунда кылган ажылының отчёдун аңаа берип, янзы-бүрү альбомнарып делгээр.

Кежээки имир Хову-Аксы суурну шуглап, хербис, сыннар сирттериниче чедишкеи ай, шолбан сылдыс мөңгүннелчек ак херелин саарып турда, пионержи одагның чалбыраажы Таңды-Ууланың эдээнге чайынналып үнер. Одаг кыпсып ойнап келген пионерлер концерт үндүрүп, хөглүг, омак ырлар ырлажып, онза солун шулүктер номчуп, спортчу оюннар ойнаарлар.

Пионерлериниң ажыл-хераэ-биле таныжып, оларның кызымак өөредилгезин, келир үеже чүткүдүг күзел-соруктарын сонуургап кээрге, кижиниң сагыжы чоргаарал-биле долдунып келир. Пионерлер-бистин келир үевис. Адаларының революсчу чаңчылын улам шиңгээдип албышаан, олар улутулут бедиктерже ужугарлар.

Каан хүндүс өрү көөрге,
Кас-ла куштун ужары дег,
Каттышаштың ойнап кээрге,
Галстуктуг пионер чараш!

Одаг кыпсып ойнап турган пионерлериниң ыры-шоору, ааскежиктиг чурттаганы алгавышаан, аткан даңны уткуп чаңгыланып, ажыл-ишчи хүнүнүң аялгазынга тутчу бээр.

Д. МОНГУШ.

Хову-Аксы суур.

БАРЫЫНЧЫЛАР РАПОРТТАП ТУР

Республиканың школаларында хөй-хөй пионер дружиналары, отрядтары боттарының ажыктыг ажыл-херектериниле сурагжаан. Дружина, отряд бүрүзүнде «Кезээде белен» деп маршттың маршруттарының аайы-биле кылдынган солун ажыл-иш пионер организациязынга В. И. Ленинниң адын тывысканындан бээр 50 чыл оюнга турасхааттынган. Пионерлериниң ажыл-херектери чылдан чылче ханы уткалыг, улуг сорулгаларлыг, өөредиглеге, сагылга-чуруму экижидиничe угланган боон бар чыдар.

Ажыл-ижи үлегерлиг, өөредилге, чуруму тергини эки отрядтар школаларда пионер организациязының шалыпчы отрядтары боон турарлар.

Кызыл-Мажалыктың ортумак школазының 6 «а» клазында Зоя Космодемьянская аттыг отрядтың 29 пионерлериниң 15-и чүгле «4», «5» демдекке өөренип турар. Олар эки өөредилге, сагылга-чуруму, ажыктыг, солун ажыл-херектери дээш ленинчи класска кичээлдээр эргени чедип алган. В. И. Ленинниң амыдыралчуртталгазының, революсчу ажыл-чорудулгазының дугайында 121 беседаны эрттиргеннер. Ленинчи өрээлге «Баштыңчының чаш болгаш аныяк чылдары», «В. И. Ленинниң революсчу ажыл-херектери», «Ленинчи гвардия» деп стендилерни кылгаш дерээн. Шалыпчы отрядтың ажыл-ижи план ёзугаар хүн бүрүде хуваттынган. Чижээлээрге, понедельникте В. И. Ленинниң амыдырал, ажыл-чорудулгазын өөренир болгаш беседалар эрттирер, вторникте ленинчи өрээлге экскурсиялар, эде дерилгелер кылыр, среда—математика хүнү, четверг — орус болгаш тыва дылларга бөлүмнер хүнү, пятница—уран чүүл хүнү, суббота — класс шагы, чыыштар, спортчу маргылдаалар үүнү.

Пионер организациязының 50 чыл болган оюн таварыштыр отряд В. И. Ленин аттыг пионер организациязының Төп төвүлелиниң лентазы-биле шаңнаткан.

Ол-ла школаның 5 «а» клазында 20 пионерлериниң 10-у эки болгаш тергинин эки өөредилгелиг. Сагылга-чуруму өскелерге үлегер боон турар. Олар дайынчы болгаш күш-ажылчы алдарының клазынга кичээлдээр эргени чедип алган. Отрядтың ажыктыг янзы-бүрү ажыл-херектериниден «Алёнушка» уруглар садында дузалажып турары солун. Ойнаарактарны боттары кылып эккеп, концерттиг аалдап кээп турарлар. Пионер болуру чүгле кызыл галстук эдилээри эвес, а долгандыр турар бүгү чүвени чараш, эки болдурары, бодун Төрээн чуртунуң төлептиг хамаатызы кылдыр белеткээри, байлаан көвүдедири дээш ажылдаарынга чүткүлдүг өөренири деп чүвени олар билиялер.

Аянгаты школазының 4 «а» клазының пионерлери эки өөредилгези, чурум-сагылгазы ажыктыг херектери-биле база мактадып турар. Олар чайгы, күскү үеледе 89 кг эм ыыттар чыып, курганнаан дужаагай. Отрядтың пионерлери октябрятчы сылдысчыгаштарның вожатыйлары. Суур чаагайжыдылгазынга, саазын, демир кескиндизи чыыр талазы-биле мурнакчылар.

Шекпээр ортумак школазының 4 «в» клазының пионерлери «Шекпээр» совхозтуң мурнакчыларынга турасхааткан чуруктуг альбомну чыып кылган. Ында совхозтуң, мурнакчыларының чедишкиннериниден аңгыда совхозтуң өзүп хөгжээнинге, төөгүзүнге хамаарышкан фото-чуруктарны, документилерни чыгган. Пионерлерниң ол ажылы төрөөн совхозунуң төөгүзүн билип алырынга, күш-ажылды хүндүлеп билиринге улуг дузалыг.

Ак-Довурак сес чыл школазының 6 «г» клазының «Одаг» деп пионер отряды ленинчи хүннерде чарлаттынган чарышка тиилекчи болган. Класс чыл дургузунда ийи демдек чок, кичээл үзүүшкүнү, озалдаашкыннар чок өөренип келген. «50 чыл иштинде Ленинниң ады-биле» деп класс шагын, «Бистиң төрөөн черивис — улуг чуртувустун кезии» деп сборну эрттирип, пионер организациязының төөгүзүн өөренген. «Совет Тыва 9-ку беш чылда» деп альбомну кылган. 2 «г» класстың октябряттарын шефке алган, ойнаарактар театрын тургускан.

Дөң-Терезин школазының Хомушку Чүргүй-оол аттыг отрядының пионерлери «Билиглер чуртунче» деп маршрутка идепкейлиг киржип келген. Отрядтың пионерлери шуптузу бөлгүмнерде киржип турар. Бирээзи ажыктыг чүүү билип алган болдур, ону өөрүнге дамчыдары чаңчыл болу берген.

Барыын-Хемчиктиң пионерлери Бүгү-эвилелдиң В. И. Ленин аттыг пионер организациязының хүнүн мынчаар уткаан.

М.. СААЯ.

Сайзыралдың херечизи

ТЫВАДА ЧАА ИНСТИТУТ АЖЫТТЫНГАН

Партияның XXIV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлеринге сорук кирген Совет Тываның ажыл-ишчилери кажангызындан-даа артык эрес-шудургу ажылдап, тоску беш чылдың тодарадыкчы чылында алдынган социалистиг хүлээлгелерин ажыр күүседир база Совет Тываның 30 чыл оюн төлептиг күш-ажылчы белектер-биле уткуур дээш бир дениг ажылдап турар.

Совет Тываның культура амыдыралында сайзыралдың база бир тодаргай херечизи көстүп келген. Ол дээрге Красноярскиниң Политехниктиг институдунуң филиалы Кызылда ажыттынганы болур.

Ук институтка кандыг факультеттер ажыттынарыл? Өөредилге кандыг хевирлерлиг болурул дээрзин тайылбырладып алыры-биле чаа ажыттынган Политехниктиг институттуң ректору, техниктиг эртемнериниң кандидады, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады Доржу Базырович БУЗУР-ООЛДАН дилээн бис.

— Тываның экономиказының болгаш культуразының хүн келген тудум чечектелип, сайзырап турары-биле чергелештир бедик билиглиг, тускай эртемниг кадрларны белеткээриниң чугулазын амыдырал негеп келген.

Тываның байдалынга тудуг болгаш автомобиль транспорту улуг ажыктыг. Ынчангаш чаа бо ажыттынган институтка «Бажың-балгат болгаш бүдүрүлге тудуглары», «Автомобиль транспортуи ажыглаары болгаш ону планнаары» деп ийи факультетке студентилерни хүлээп алыр.

Өөредилге үш хевирлиг болур: кирип өөренир, бот-өөредилге болгаш кежээки салбыр.

Чүгле бүдүрүлге черлери эвес, колхоз, совхозтар боттарының толептиг аныяктарын институтче өөредип чорудары чугула. Кандыг бүдүрүлге чери, колхоз, совхоз боду инженер өөредип алырын сонуургавас боор.

Институтка кирериниң экзаменнери 1974 чылдың июль 1-ден эгелээр. Кирерин күзээннер кандыг эртемнерге экзаменнер дужаарын дараазында солунда чарлалдан билип ап болур.

Ооолдар, кыстар! Чаа ажыттынган институт силарни манап тур.

ТАШКЕНТИНИҢ КОЛ ШАҢНАЛЫ

Май 20-де Ташкентиде Азия болгаш Африка чурттарының үшкү кинофестивалы ажыттынган. Ташкентиниң ийи муң беш үс олуттуг уран чүүл Ордузун он-он чурттарның туктары каастаан. Европаның, Американың хөй-хөй чурттарының уран чүүлүнүң сураглыг мастерлери, КНО-нуң, ЮНЕСКО-нуң болгаш өске-даа делегей организацияларының төлээлери фестивальга аалчы боон келир. Ташкентиге болур кино фестивалының сорулгаларының, Африка, Азия чурттарының кино уран чүүлүнүң хөгжүлдезинге ооң ужур-дузазының дугайын «Узбекфильм» студиязының уран чүүл удуртукчузу, кинорежиссёр ССРЭ-ниң улустуң артизи Камиль Ярматов ПМА-ның корреспондентизи Григорий Колобовка чугаалаан.

Делегей кинофестивальдарынга бодаарга Ташкент фестивалы онзагай байдалдыг. Чүл дээрге борта киришкен фильмнер маргылдаа чок, оларның аразынга шаңналдар үлевес—шуптузу деңгээ эргелиг киржип турар. Ол аңгы-аңгы чурттарда кино уран чүүлүнүң хөгжүлдезиниң дүүшпези-биле тайылбырлаттынар.

Кино уран чүүлү бедик дөңнелде турар, сурагжаан киноларлыг Япония, Индия, ЕАР дээн чижектиг күрүнелер-биле кады боттарының национал кинозунуң оруун чаа эгелеп чоруур Уганда, Сомали, Того, Нигерия дээн чижектиг күрүнелер деңге киржир. Ташкент фестивалынга шаңналдар, атсып эвес, а аңгы-аңгы чурттарның кинематографтарының санал-онал солчулгазы, эп-сеткил каттыштырылгазы кол чүүл болур. Ол Ташкентиниң ёзулуг кол шаңналы.

Ташкентиге болуп турар кино фестивальдары — национал кинематографияларның көрүлдези, улустар аразында быжыккан культурлуг харылзааларның бир кезээ болур. Ам болур, үшкү фестиваль база «Тайбың, хосталга, социал деп-шилге дээш!» деп лозуңнуң адаа-биле эртер.

1968 чылда болуп эткен бирги Ташкент фестивалынга 48 чурттарның кинематографтары киришкен. А ийигизиниге (1972 чыл) Азия, Африка, Европа, Америка, Австралия чурттарындан 60 чурт киришкен. Орта 160 хире долу болгаш кыска фильмнерни бараалгаткан. Олар хөгжүп орар чурттарның бөгүнгү амыдыралының дугайында тода болгаш долу көргүзүп шыдаан. Чижээлээрге, кара Африкачын кино уран чүүлү бодунуң хөгжүлдезиниң 10—15 чылдарында боттарының чурттарында амыдыралдың ёзулуг көрүнчүү апарган. Чурттакчы чонунуң хөй кезии бижик билиг чок ол чурттарга кинонуң ужур-дузазы каңчаар-даа аажок улуг. Кино ном, дептерни солуп, колониализмниң артыышкынын чок кылыриниң чепсээ болу берген.

Ташкент кинофестивальдары делегейниң кинематографтарының сагыш-сеткилинге таарышкан. Чүгле ийиги фестивальга безин 310 даштыкы режиссёрлар, актёрлар, национал кинематографияларның удуртукчулары, журналистер аалчы боон чораан.

Узбекистаның найысылалынга болуп эртер Азия, Африканың 3-кү кинофестивалы республиканың ССР Эвилелинге киргениниден 50 чыл болур оюнуң бүдүүзүнде боон турар онзагай. Ташкентиниң ийи муң ажыг чыл назынының сөөлгү 50 чылы бурунгу хоорайны аныяксыткан. Ол чылдарның иштинде малгаш-тойдан шаптап кылган хоорайдан амгы үеким чараш чалыы хоорайы апарган. 1966 чылдың халаптыг чер шимчээшкининиң соонда акы-дуңмалышкы республиканың тудугжуларының холу-биле катал тургустунган Ташкентиниң чаражын кижи кайгап хаммас.

Чурт бүрүзү фестивальга бир уран-чечен болгаш кыска фильмнерниң бөлүүн көргүзүп болур. Информастыг көргүзүглерге фестивальдың аалчылары база киржип болур. Ортаа Азияның, Кавказтың республикаларының, Уралдың, Ыраккы Чөөн чүктүң киностудиялары Совет Эвилелиниң кино уран чүүлүн фестивальга төлээлээр.

Делегей кинематографтарының бо ужуражыышкынынга хөй белеткел ажылдары чоруттунган. Ташкентиниң чаа микрорайонунда кинотеатр ажыглалга кирер. Кино бажыңы, делгелгелер ажыттынар.

(ПМА).

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: МДЕКС 667003

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда киллизиниң 23-54, харысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал киллизиниң 37-13, культура киллизиниң 23-54, кедээ ажылагый киллизиниң 21-47, үлетпүр киллизиниң 22-64, чагаа киллизиниң 41-27, информация база совет тургузуг киллизиниң 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тираж 16056 ЧАГЫГ № 675.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы, (КызылЩетинкин-Кравченко кудумчузу бажын № 1). ТС 00855.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

МАЙ 19-ТА
МОСКВАДАН

12,00 — Дамчыдылгалар программазы. 12.05 — Медээлер. 12.10 — **«Совет Эвилелинге бараан боп тур мен».** 13.10 — 13.20 — Чапсар. 13.20 — Өөнүг телекөргүзүг. Школачыларга. **«Четтирдим, улуг Ада-чуртум!»** Пионерлер концерти. 13.55—Өөнүг телекөргүзүг. **«Кино аян-чоруктарының кууву».** 14.55— **«Делегей панорамазы».** 15.25 —Өөнүг телекөргүзүг. **«Ырыга — «4»** деп уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 16.30—Өөнүг телекөргүзүг. Футболга делегей ужуражыышкыны. **Франция** биле **Аргентинаның** шилиндек командалары. Франциядан дамчыдылга. 18.00—**«Ye».** Информастыг программа. 18.30 —18.40 — Чапсар. 18.40 — **«Москваның сылдыстары»** деп уран-чүүл көрүлдезинин түңнел концерти. 21.15—**«ССРЭ-ниң улустуң артизи И. В. Ильинский А. П. Чеховтуң «Душечка», «Качыгдал» «Арзылан болгаш хүн» деп рассказтарын күүседип тур».** Уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү 22.25 — Өөнүг телекөргүзүг. **«Танцы залы».** 23.00 — 23.30 — **«Ye».** Информастыг программа.

МАЙ 20-ДЕ
КЫЗЫЛДАН

19.00 — **«Сылдысчыгаш».** Дамчыдылга. 19.10 — Уруглар Мультфильм. 19.20 — **«Музыкантылар болуулуңар!»** Дамчыдылга. 19.45 — **«Абрамов меңгизи».** Телефильм. 20.00 — Телемедээлер. 20.10 —**«Нуректин тудуунда».** Телефильм. 20.25 — **«СЭКПниң XXIV съездизиниң шиитпирлерии — амыдыралга».** Дамчыдылга. 20.55—**«Керчь одуу».** Телефильм. 21.10 — Телемедээлер. 21.25—Чарлаалар, реклама. 21.30—22.55— **«Думбей хем».** Уран-чечен телефильм. 1-ги серизы — **«Громовтар».**

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

МАЙ 19-ТА

«НАЙЫРАЛ»: **«Коккаарап»** 9.30, 13.30; **«Парижтиң чаныттары»** 1.25, 3.20, 15.15, 17.10, 19.05, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: **Кино чыынды** 8.40; **«Кызыл галстук»** 10.10, 11.50; **«Он бешки час»** 13.30, 15.15; **«Эрги ханалар»** 17.00, 18.50, 20.40 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Ханага боолбас кижи»** 16.30, 18.30, 20.20; **Кино чыынды** 13.30, 15.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Оран кеззэн алды кижи»** 10.00, 11.20; **«Бышкан калина кат»** 12.40, 14.30, 16.30, 18.30, 20.30 шактарда.

ЧАЙГЫ КИНОТЕАТР: **«Актриса»** 18.10; **«Хөгжүм үннери»** (1-2 серилалары) 20.00; **«Арыг ынакшылдың коллазыбиле»** 13.30, 15.00, 16.30 шактарда.

«ЭНЕРГЕТИК» Культура бажыны: **«Кызыл капелла»** (1-2 серилалары) 18.00; **«Арыг суг хөлбөз»** 15.00, 16.30 шактарда.

МАЙ 20-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Бо соңгалар чанынга»** 9.40, 11.30, 13.20, 15.10, 17.00, 18.50, 20.40 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Кино чыынды** 9.10; **«Хөлбөнти ажыр шурап билир мен»** 10.40, 14.55, 16.45; **«Парижтиң чаныттары»** 12.30, 18.35, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Он бешки час»** 15.00; **«Эрги ханалар»** 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Оран кеззэн алды кижи»** 15.00; **«Бышкан калина кат»** 16.30, 18.30, 20.20 шактарда.

«ЭНЕРГЕТИК» Культура бажыны: **«Ханага боолбас кижи»** 18.00, 20.00 шактарда.